OULU

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 ja Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma

sisältäen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman kuusivuotiaille

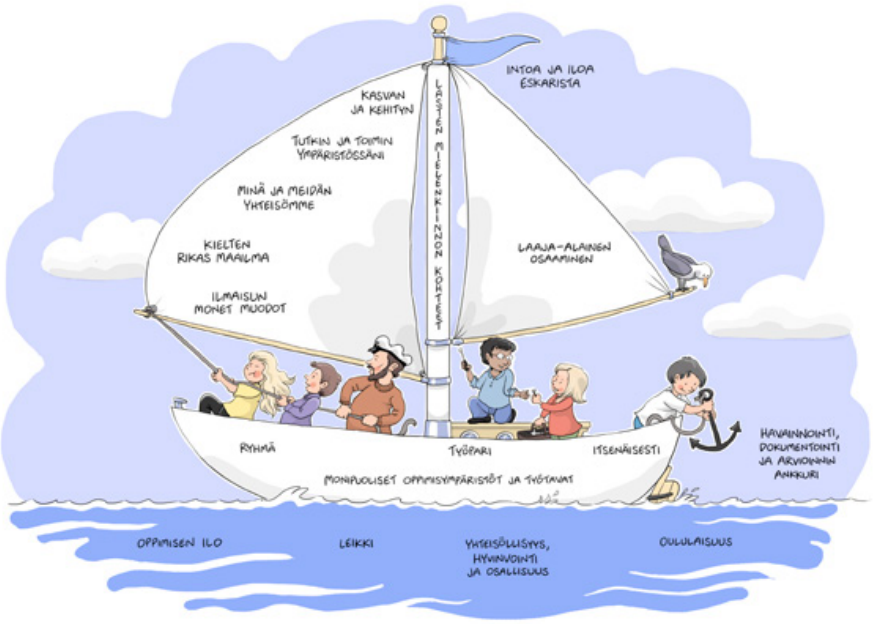

Sivistyslautakunta 20.5.2025 § 43

Sisällysluettelo

1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma 4

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 5

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen 5

2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet 10

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet 11

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua 16

2.3 Arvoperusta 19

2.4 Oppimiskäsitys 21

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa 21

Ajattelu ja oppiminen 22

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu 22

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot 22

Monilukutaito 22

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen 23

Osallistuminen ja vaikuttaminen 23

3 Esiopetuksen toimintakulttuuri 24

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet 25

Kaikille yhteinen esiopetus 26

Oppimisen ja oivalluksen ilo 26

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana 27

Hyvinvointi ja turvallinen arki 27

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa 35

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa 37

Yhteistyö esiopetuksessa 37

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö 37

Yhteistyö siirtymävaiheissa 38

4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet 42

4.1 Monipuoliset työtavat 43

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena 46

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet 50

Ilmaisun monet muodot 51

Kielten rikas maailma 53

Minä ja meidän yhteisömme 57

Tutkin ja toimin ympäristössäni 60

Kasvan ja kehityn 63

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä 68

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa 68

Kaksikielinen esiopetus 71

5 **Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki 74**

5.1 **Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen . . . 75**

5.1.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet 77

5.1.2 Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen 79

5.2 **Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt . . . . . ja ryhmäkohtaiset tukimuodot 81**

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt 81

Ryhmäkohtaiset tukimuodot 83

5.3 **Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen 86**

5.3.1 Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi 89

5.3.2 Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma 91

5.3.3 Tukea koskeva päätös 93

5.4 **Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö 95**

5.4.1 Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö 95

5.4.2 Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö 97

5.5 **Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä 99**

5.5.1 Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus 99

5.5.2 Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu. 103

5.5.3 Muut opetuspalvelut 106

5.5.4 Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti . . . . . terveydentilasta johtuvasta syystä 106

5.5.5 Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen. 108

6 **Opiskeluhuolto 110**

6.1 **Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma 112**

7 **Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus 120**

LIITE 1. Kestävän tulevaisuuden opinvirta 123

LIITE 2. Tiimin pedagogiikan nelikenttä. 124

LIITE 3. Pedagogiikan tsekkauslista 125

1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

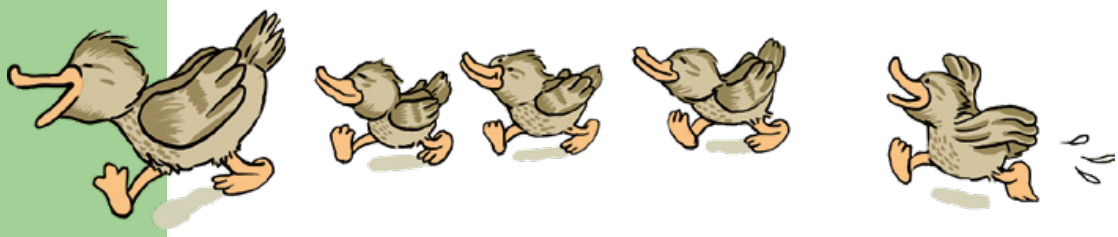

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,[1] jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus[2].

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.[3] Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhuolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä[4]. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta.

Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §
2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)
3 Perusopetuslaki 14 §
4 Perusopetuslaki 15 §

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain[5] mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- yhdenvertaisuuslain[6] mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- tasa-arvolain[7] mukainen tasa-arvosuunnitelma.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy[8] opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia[9] lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä[10]. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettömiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman[11] yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain[12] turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea[13]. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen[14] kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus[15] on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)
6 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §
7 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)
8 Perusopetuslaki 15 §
9 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §
10 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)
11 Perusopetuslaki 15 §
12 Perusopetuslaki 30 §
13 Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)
14 Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)
15 Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)

arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

> ” Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea ”

Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma

Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma pohjautuu Opetushallituksen Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Paikallinen opetussuunnitelma on rakennettu siten, että samassa asiakirjassa ovat näkyvillä sekä valtakunnalliset esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, että Oulun kaupungin linjaukset. Oulun esiopetuksen yhteiset, valtakunnallisia perusteita täydentävät linjaukset on kirjattu perustetekstin jälkeen.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma on sisällytetty paikalliseen esiopetuksen opetussuunnitelmaan. Valmistavan opetuksen järjestämisen periaatteet ja paikalliset tarkentavat käytännöt on kirjattu osaksi opetussuunnitelmaa.

Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä. Kuntakohtaisista linjauksista päättää sivistyslautakunta. Opetussuunnitelma on luettavissa kaupungin verkkosivuilla ja esiopetuksen toimipaikkojen kotisivuilla.

Esiopetuksen opetussuunnitelmaa tarkentava lukuvuosisuunnitelma sisältyy päiväkotien vuosittain laatimaan toimintasuunnitelmaan, joka laaditaan 30.9. mennessä. Esiopetuksen toimipaikoissa huolehditaan toimintasuunnitelman keskeisten asioiden tiedottamisesta huoltajille päiväkodin valitseman käytännön mukaisesti ja esittelypäivämäärä kirjataan toimintasuunnitelmaan. Toimipaikkakohtaiset toimintasuunnitelmat ovat luettavissa kaupungin verkkosivuilla, joihin on linkki päiväkotien kotisivuilla.

Oulussa jokaisessa päiväkodissa laaditaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma, joka sisältää nykytilanteen kartoituksen, sen pohjalta laaditut tavoitteet, toimenpiteet ja vastuut sekä niiden seurannan ja arvioinnin.

Oulun esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen

Oulun esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu esiopetuksen toimipaikkojen yhteisesti ohjaavaksi suunnitelmaksi, jossa on otettu huomioon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, perusopetuksen opetussuunnitelma ja perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma. Näiden lisäksi esiopetussuunnitelmassa on otettu huomioon muut lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevat paikalliset suunnitelmat kuten lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelma ja perusopetuksen iltapäivätoiminnan suunnitelma.

Oulun esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden laadinta ja päivitystyö on tehty yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointipalveluiden asiantuntijoiden, päiväkodin johtajien sekä henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa.

Paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman valmistelu aloitettiin nykyisen opetussuunnitelman arvioinnilla. Henkilöstö on antanut palautetta ja toiveita päivitys- ja kehittämistyöhön eri verkostojen kautta. Erilaiset työryhmät ja asiantuntijat ovat osallistuneet työskentelyyn tarkastelemalla omaan asiantuntijuuteen liittyviä sisältökokonaisuuksia ja tekstejä. Opetussuunnitelman laadintaan on liittynyt eri asiantuntijoiden, esihenkilöiden ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien sekä esiopetuksen henkilöstön työpajoja oppimisen ja esiopetukseen osallistumiseen tukeen liittyen. Esi- ja alkuopetuksen verkostot ovat osallistuneet päivitystyöhön 5–8-vuotiaiden pedagogiikan ja esi- ja alkuopetuksen yhteistyön näkökulmasta. Paikallisia kirjauksia laadittaessa on huomioitu opetussuunnitelmaprosessin aikana saatu palaute ja mielipiteet. Opetussuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon lapsille ja huoltajille aiemmin toteutetut kyselyt esi- ja alkuopetuksen siirtymävaiheeseen ja kaksivuotiseen esiopetukseen liittyen.

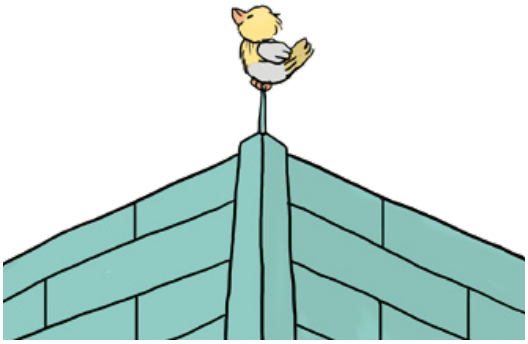

Lapset ovat osallistuneet esiopetuksen opetussuunnitelman laadintaan kertomalla ajatuksiaan esiopetuksesta ja pohtimalla eskarilaisena olemista, ystävyyttä sekä koulun kanssa toteutunutta yhteistä toimintaa. Lapsille merkityksellistä esiopetuksessa on leikki, kaverisuhteet ja turvalliset aikuiset sekä monipuolinen toiminta ja esiopetusvuoden aikana toteutuvat erilaiset tapahtumat ja juhlat.

Huoltajat ovat kertoneet ajatuksiaan esiopetuksesta osana varhaiskasvatuksen asiakaskyselyä ja kaupunkikohtaisissa esiopetusinfoissa. Huoltajille on merkityksellistä, että lasten kaverisuhteita ja ryhmään kuulumista tuetaan eri tavoin. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen säännöllinen harjoitteleminen edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia, jota huoltajat pitävät tärkeänä. Lasten vahvuuksien huomioiminen, esiopetuksen monipuolinen toiminta ja leikin kautta oppiminen nousevat merkityksellisinä asioina esille huoltajien vastauksissa.

Sivistys- ja kulttuuripalveluihin sisältyvä monitoimijuus (varhaiskasvatus-, opetus-, nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntapalvelut) on lähtökohta opetussuunnitelman perusteiden mukaisen yhteistyön toteuttamiseksi. Lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin turvaamiseksi tehdään tavoitteellista yhteistyötä hyvinvointialueen opiskeluhuoltopalveluiden sekä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden sekä muiden toimijoiden kanssa.

Esiopetuksen toteutumista seurataan eri menetelmin osana esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen arviointi- ja kehittämistyötä. Arviointityötä kuvataan tarkemmin kohdassa 4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.

Esiopetuksen opetussuunnitelman toteutuminen ja arviointi Oulussa

Oulun sivistys- ja kulttuuripalveluissa arvioidaan opetussuunnitelmaprosessia, opetussuunnitelmaa sekä esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta. Esiopetuksen kehittämiseksi osallistutaan myös ulkopuolisiin arviointeihin sekä hyödynnetään kansallisia ja kansainvälisiä arviointituloksia. Opetuksen järjestäjän tasolla esiopetuksen laatua arvioidaan osana talousarvio- ja strategiaprosessia sekä paikallisten kehittämissuunnitelmien arviointia.

Varhaiskasvatuspalveluissa toteutetaan kahden vuoden välein laajempi asiakaskysely, jonka tuloksia hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. Yleisellä tasolla palautteen perusteella löydetään kehittämisen kohteet, joista laaditaan kehittämistoimet osaksi seuraavan vuoden toimintasuunnitelmaa. Yksikkötasolla konkreettisemmat toimenpiteet ovat osa toimipaikkojen kehittämistoimintaa. Asiakaskyselyn tuloksista tiedotetaan huoltajia kaupungin verkkosivuilla. Toimipaikkakohtaiset tulokset ja sovitut kehittämistoimenpiteet käydään huoltajien kanssa läpi toimipaikan valitsemalla tavalla.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmakeskusteluissa saadaan tärkeää tietoa lapsilta ja huoltajilta. Tätä tietoa hyödynnetään esiopetusryhmän työvälineenä ja pedagogisen toiminnan suunnittelun tukena. Esiopetuksen toimipaikoissa arvioidaan esiopetusta ja opetussuunnitelman toteutumista toimintasuunnitelman arvioinnissa.

Arviointitoiminnasta saatavaa tietoa hyödynnetään opetussuunnitelmaprosessin, opetussuunnitelman ja esiopetuksen kehittämisessä. Arviointien tuloksena syntyneitä kehittämistoimenpiteitä päivitetään paikalliseen opetussuunnitelmaan. Sivistys- ja kulttuuripalveluissa seurataan valtakunnallista opetussuunnitelman kehittämistyötä ja tehdään valtakunnallisissa perusteissa tapahtuneiden muutosten edellyttämiä päivityksiä paikalliseen opetussuunnitelmaan.

Esiopetusryhmien lapset ovat äänestäneet Oulun esiopetukselle oman tunnuslauseen: Intoa ja iloa eskarista!

2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inkluusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin[16] sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatuslakia ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta[17]. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatuslaki[18].

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki[19], tasa-arvolaki[20], Euroopan ihmisoikeuksien sopimus[21] ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus[22], YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista[23], YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007[24] sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet[25]. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintolakia[26] ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta[27].

16 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
17 Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)
18 Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 12 § (1228/2020)
19 Yhdenvertaisuuslaki
20 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta
21 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)
22 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989
23 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)
24 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007
25 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015
26 Hallintolaki (434/2003)
27 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

Suomen perustuslain[28] mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta[29]. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan[30]. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta[31]. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna[32], mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta[33]. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain[34] mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä.

Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa[35].

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden[36], ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia[37]. Pidennetyn oppivelvollisuuden[38] (voimassa 31.7.2026 saakka) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1.a. Varhennetun oppivelvollisuuden[39] (voimassa 1.8.2026 alkaen) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1.b. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen[40].

Esiopetusta ja täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatuslakia[41] ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita[42].

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta[43]. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana.

28 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §
29 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)
30 Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)
31 Varhaiskasvatuslaki 12 §
32 Perusopetuslaki 27 §
33 Perusopetuslaki 10 §
34 Perusopetuslaki 2 §
35 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §
36 Perusopetuslaki 9 §
37 Perusopetusasetus 3 § (309/2021)
38 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §
39 Oppivelvollisuuslaki 2 §
40 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatuslaki 12 §
41 Varhaiskasvatuslaki 15 a § (1183/2021)
42 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5
43 Perusopetuslaki 3 §

Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhuolto ovat maksuttomia[44]. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria[45], ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön[46]. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä[47] ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain[48] mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut[49] julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Tarkennuksia perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteista

Perusopetuslaissa säädetään maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta (Perusopetuslaki 628/1998). Maahanmuuttajille järjestettävän perusopetukseen valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tarvittavat valmiudet suomen tai ruotsin kielessä ja tarpeelliset muut valmiudet esiopetukseen tai perusopetukseen siirtymistä varten sekä edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetuksen tavoitteena on lisäksi tukea ja edistää oppilaiden oman äidinkielen hallintaa ja oman kulttuurin tuntemusta. Opetuksen tavoitteet on tarkemmin määriteltävä valmistavan opetuksen oppilaan omassa opinto-ohjelmassa. Tavoitteiden määrittelyn lähtökohtana ovat oppilaan suomen tai ruotsin kielen taito sekä oppilaan aikaisempi koulunkäyntihistoria.

Perusopetukseen valmistavaa opetusta annetaan 6–10-vuotiaille vähintään 900 tuntia ja tätä vanhemmille vähintään 1000 tuntia. Opetukseen osallistuvalla on oikeus siirtyä perusopetukseen tai esiopetukseen jo ennen edellä todettujen tuntimäärien täyttymistä, jos hän pystyy seuraamaan perusopetusta tai esiopetusta. Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Valmistavan opetuksen aikana oppilaita integroidaan esi- tai perusopetukseen, oppilaan ikätasoa vastaaviin suomen- tai ruotsinkielisiin opetusryhmiin oman opinto-ohjelman mukaan oppilaan omassa opinto-ohjelmassa määritellyllä tavalla. Integroinnin tavoitteena on edistää kotoutumista, opiskeluvalmiuksien ja suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymistä sekä laaja-alaisen osaamisen ja eri oppiaineiden sisältöjen omaksumista.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015)

44 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)
45 Perusopetuslaki 31 §
46 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)
47 Perusopetuslaki 35 §
48 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)
49 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

Esiopetuksen järjestäminen Oulussa

Oulussa esiopetuksen järjestämisestä vastaavat varhaiskasvatuspalvelut. Esiopetusta järjestetään kunnallisissa päiväkodeissa sekä ostopalveluna tietyissä yksityisissä päiväkodeissa alueiden tarpeiden mukaisesti. Tavoitteena on muodostaa ryhmiä, joissa mahdollistuu yhteistyö lasten tulevan koulun kanssa. Esiopetus järjestetään inklusiivisen periaatteen mukaisesti siten, että mahdollisimman monen lapsen esiopetus toteutuu tulevan koulun oppilaaksiottoalueen esiopetusryhmässä.

Esiopetusryhmien muodostamista ohjaavat sivistys- ja kulttuurilautakunnan hyväksymät esiopetuksen oppilaaksioton periaatteet (29.3.2022 §50), esiopetusryhmien kokoa koskeva opetusministeriön suositus sekä varhaiskasvatuslaki ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (23.8.2018/753). Esiopetusryhmien ja -paikkojen muodostumiseen vaikuttaa kunkin alueen esiopetusikäisten lasten määrä.

Esiopetusryhmät muodostetaan siten, että esiopetuksen opetussuunnitelman tavoitteet voidaan toteuttaa.

Esiopetusryhmiä muodostettaessa noudatetaan sivistys- ja kulttuurilautakunnan asettamia ryhmän minimikokomääräyksiä. Ilta- ja ympärivuorokautisissa päiväkodeissa esiopetusta järjestetään joustavasti lapsen tarvitsema varhaiskasvatus huomioiden. Huoltajille ilmoitetaan lapsen tuleva esiopetuspaikka sähköisen palvelun kautta tai postissa toimitettavalla esiopetuspäätöksellä.

Esiopetusta järjestetään 4 tuntia päivässä ja esiopetuksen toiminta-ajat vahvistetaan vuosittain. Huoltajille tiedotetaan toiminta-ajoista esiopetusinfon yhteydessä ja tieto on saatavilla myös kaupungin verkkosivuilla. Lukuvuosi noudattelee pääosin koulujen työ- ja loma-aikoja. Päivittäinen esiopetusaika kirjataan kunkin toimipaikan toimintasuunnitelmaan.

Kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavan opetuksen järjestäminen

Perusopetukseen valmistavaa opetusta 6-vuotiaille järjestetään kunnallisissa toimipaikoissa inklusiivisesti esiopetuksen yhteydessä lapsille, joiden suomen kieli jää alkeiskielitaidon tasolle. Ostopalvelupäiväkodeissa, joilla ei ole perusopetuksen järjestämisen lupaa, valmistavaa opetusta ei voi järjestää. Valmistavaan opetukseen osallistumisesta kerrotaan kaupungin verkkosivuilla.

Valmistava opetus toteutuu päivittäin neljän tunnin esiopetuksesta sekä yhdestä suomen kielen opettamiseen keskittyvästä ryhmämuotoisesta tunnista, joka voi sijoittua joustavasti täydentävään varhaiskasvatukseen ennen tai jälkeen esiopetusajan. Jos lapsi ei ole täydentävässä varhaiskasvatuksessa, tunti toteutetaan välittömästi esiopetuksen jälkeen.

Varhaiskasvatuksen opettaja selvittää lapsen suomen kielen taidon tason ja keskustelee huoltajan kanssa, jos lapsen kielitaito ei riitä esiopetuksessa toimimiseen. Ennen valmistavan opetuksen aloittamista ollaan yhteydessä varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriryhmien koordinaattoriin.

Valmistavaan opetukseen osallistumisesta sovitaan yhdessä huoltajien kanssa. Päiväkodin johtaja järjestää ennen opetuksen aloitusta keskustelutilaisuuden, johon kutsutaan huoltajien lisäksi varhaiskasvatuksen opettaja sekä tarvittaessa tulkki. Huoltaja ilmoittaa lapsen valmistavaan opetukseen erillisellä lomakkeella, jonka päiväkodin johtaja toimittaa varhaiskasvatuksen palveluohjaukseen. Varhaiskasvatuksen palvelukoordinaattori tai palvelupäällikkö tekee päätöksen valmistavaan opetukseen ottamisesta päiväkodin johtajan esityksestä. Päätös lapsen valmistavasta opetuksesta tehdään toimintakaudeksi. Se puretaan, kun lapsi on saavuttanut peruskielen taidon. Lapsi siirtyy tällöin esiopetukseen, jossa suomi toisena kielenä- opetus jatkuu.

”Varhaiskasvatuksen opettaja selvittää lapsen suomen kielen taidon tason ja keskustelee huoltajan kanssa, jos lapsen kielitaito ei riitä esiopetuksessa toimimiseen.”

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen[50] mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan[51] ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

50 Valtioneuvoston asetus 5 §
51 Perusopetuslaki 35 §

Tarkennuksia perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteista

Koska perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaiden kielitaito ja muut valmiudet vaihtelevat, perusopetukseen valmistavaa opetusta varten ei ole määritelty valtakunnallista tuntijakoa tai oppimäärää, vaan jokaiselle oppilaalle laaditaan oma opinto-ohjelma. Oppilaan omaan opinto-ohjelmaan kirjataan:

- oppilaan lähtötaso, kuten koulunkäyntihistoria, kielitaito ja oppilaan vahvuudet
- oppilaan henkilökohtaiset oppimistavoitteet, joita tarkistetaan säännöllisin väliajoin
- opiskeltavat oppiaineet, niiden tuntimäärät sekä opetuksen sisältö
- oppilaan opinnot valmistavan opetuksen opetusryhmässä ja integrointi perusopetukseen
- ohjauksen järjestäminen ja mahdollisesti tarvittavat tukitoimet

Oppilaanohjauksen tarkoituksena on kehittää oppilaan oppimisvalmiuksia ja tukea hänen sosiaalista kasvuaan sekä ennaltaehkäistä oppimisvaikeuksia. Oppilaan opiskelua perusopetukseen valmistavassa opetuksessa tuetaan oppilaanohjauksella siten, että opiskelutaidot ja elämänsuunnittelun kannalta tarpeelliset tiedot ja taidot kehittyvät.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015)

Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua Oulussa

Esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus muodostavat lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevan kokonaisuuden. Siirtymävaiheissa noudatetaan yhteisesti sovittuja käytäntöjä, joilla tuetaan lapsen siirtymistä varhaiskasvatuksesta tai kotoa esiopetukseen tai valmistavaan opetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. Oululaista yhtenäistä kasvun ja opin polkua kuvataan videolla oululainen opin polku - mikä mahtava matka!

Oulussa tehdään yhteistyötä lapsen yhtenäisen kasvun ja opin polun takaamiseksi eri tasoilla: henkilöstön välillä, henkilöstön ja huoltajien välillä, eri toimipaikkojen välillä sekä alueellista ja kaupunkitasoista yhteistyötä. Jokainen esiopetuksen toimipaikka on velvoitettu toimimaan valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden ja Oulun kaupungin paikallisten linjausten mukaisesti.

Oulussa laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS), joka sisältää lapsen varhaiskasvatussuunnitelman. Lapselle mahdollisesti laadittu lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma tai valmistavan opetuksen opinto-ohjelma sisältyy LEOPsiin. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laadinnasta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Esiopetuksen oppimissuunnitelma kirjataan ja säilytetään sähköisesti eVakassa. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa kuvataan tarkemmin kohdassa 4.2: Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena. Luvussa 5, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamiseen liittyvää oppimissuunnitelmaa.

Oulussa on lähtökohtana, että jokainen lapsi osallistuu esiopetuksen kaikkeen toimintaan säännöllisesti. Lapsen poissaolot esiopetuksesta ilmoitetaan sähköisesti, ja huoltaja hakee etukäteen luvan tiedossa oleviin poissaoloihin. Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja voi myöntää lapselle 1–5 päivän poissaolon. Päiväkodin johtaja myöntää luvan yli viiden päivän poissaoloon. Lasten poissaoloja seurataan suunnitelmallisesti yksilö- ja ryhmätasolla. Lapsen poissaolo ei edellytä korvaavien tehtävien tekemistä.

Oulussa toimitaan yhteisövaikuttavuuteen perustuvan monialaiseen verkostotyön toimintamallin mukaisesti, johon ovat sitoutuneet kaikki kaupungin ja hyvinvointialueen työntekijät sekä alueen järjestöjä. Yhteisövaikuttavuusmalli on varhaiskasvatuksen, koulun ja eri sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden muodostama konkreettinen lapsi- ja perhekeskeinen verkostotyön toimintamalli, jossa tuki ja tarvittavat palvelut järjestetään sujuvasti yhteen perheiden tarpeiden ja tuen mukaisesti.

Oulun kaupungissa on kuvattu yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa seuraavat yhteisövaikuttavuuden verkostotyötä koskevat prosessikuvaukset:

- yhteisövaikuttavuuteen perustuva monialainen verkostotyö lapsilla, nuorilla (alle 18-vuotiaat) ja heidän perheillään
- yhteisövaikuttavuuteen perustuva monialainen johtaminen

2.3 Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen[52], perusopetuslain[53] ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen[54] mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunnetaitojaan ja kauneudentajuaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaisiin perheisiin sekä kotien moninaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta[55].

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden[56] periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

52 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989
53 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §
54 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista
55 Valtioneuvoston asetus 2 §
56 Yhdenvertaisuuslaki 6 §

Oulun esiopetuksen arvoperusta

Valtakunnallisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden lisäksi Oulun kaupungin arvot rohkeus, reiluus ja vastuullisuus ohjaavat toimintaamme. Teemme Oulussa rohkeasti valintoja paremman tulevaisuuden puolesta. Näemme tulevaisuuden mahdollisuutena ja uskallamme kokeilla uutta ja luopua totutusta. Suhtaudumme toisiimme reilusti kohdaten, arvostaen ja toisiamme kannustaen. Teemme asioita yhdessä porukalla ottaen toiset huomioon. Edistämme älykkäästi kestävää elämäntapaa ja toimimme siten, että myös tulevilla sukupolvilla on mahdollisuus tehdä valintoja. Vastuullisuudesta huolehdimme myös tarjoamalla aitoja mahdollisuuksia osallistua ja toimia aktiivisesti. Rakennamme toimintakulttuuria arvoja vastaavaksi.

Lasten pohdintoja

”Hyvä päivä eskarissa on sellainen, että on kavereita.

”Olen oppinut, että kaikki kaverit pitää ottaa leikkiin mukaan. Kun kaverilla ei ole ketään leikkikaveria, voi mennä pyytämään, että voitko tulla leikkiin.

”Eskarissa ei haittaa jos ei ossaa.

”Oivalsin, että pitää ajatella ennen kuin tekee mitään.

”On tärkeää oottaa vuoroa, ettei tuu kauheeta mölyä. Muuten ei kuule, eikä voi puhua.

”On mukavaa jos aikuinen on turvallinen, ei huuda eikä ole vihainen.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä.

Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen[57] periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

57 Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla.

Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestävälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin[58] kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

58 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

3 Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiselle ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä. Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyville työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja

esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin ja oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inkluusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta, avointa vuorovaikutusta sekä yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Kielitietoisessa esiopetuksessa lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan perustaa moninaisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

> ”Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa.”

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa Opiskeluhuolto kuvattuja turvallisuuteen liittyviä opiskeluhuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Esiopetuksen toimintakulttuuri Oulussa

Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaa valtakunnalliset esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään myös Oulun kaupungin sivistysohjelman strategisten painopisteiden mukaisesti, joita ovat hyvinvointi ja osallisuus, kestävä tulevaisuus, kansainvälisyys ja digitalisaatio. Hyvinvoinnin ja osallisuuden painopisteet sisältävät liikkumisen ja kulttuurin, jotka ovat olleet pitkään kehittämiskohteina Oulussa.

Pedagoginen johtaminen on toimivien rakenteiden kehittämistä, pedagogisen keskustelun ja tiedon ylläpitämistä, yhteisen osaamisen jakamista ja vahvistamista, yhteisöllisyyden rakentamista ja toiminnan kehittämistä ja arviointia. Päiväkodin johtaja vastaa oman toimipaikkansa pedagogisesta johtamisesta yhteistyössä päiväkodin johtotiimin kanssa. Erilaiset pedagogiset tiimit tukevat päiväkodin johtajaa yksikkökohtaisessa pedagogiikan johtamisessa, toimintakulttuurin toteuttamisessa, kehittämisessä ja arvioinnissa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukee päiväkodin johtajaa toimintakulttuurin ja toimivien rakenteiden kehittämisessä lapsen oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen tukeen liittyvissä näkökulmissa. Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja rakentaa ja vahvistaa ryhmän toimintakulttuuria tiimin pedagogisena johtajana.

Esiopetuksen toimintakulttuuria rakennetaan yhteistyössä henkilöstön, lasten, huoltajien ja muiden toimijoiden kesken. Tavoitteellisella ja säännöllisellä siirtymävaiheen yhteistyöllä varmistetaan sujuvat siirtymät varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tai valmistavaan opetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Oulussa esiopetuksen yhteisöllistä ja inklusiivista toimintakulttuuria tuetaan positiivisen pedagogiikan ja johtamisen keinoin. Positiivinen pedagogiikka tarkoittaa lasten osallisuutta ja oppimisen iloa. Se on oikea-aikaisen positiivisen palautteen antamista, myönteisten tunteiden vahvistamista ja onnistumisen hetkiä.

Toimintakulttuuria rakennetaan myös sivistys- ja kulttuuripalveluiden kehittäjäopettajien ja varhaiskasvatuksen kehittämisyksiköiden, Alaköökin ja Luontokodon, tuella. Varhaiskasvatuksen kehittäjäopettajat toimivat henkilöstön pedagogisena tukena toteuttaen erilaista toimintaa päiväkodeissa sekä työpajoja ja koulutusta varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Erilaiset kaupunkitasoiset työryhmät ja verkostot kuten kestävän tulevaisuuden kasvatuksen Reppu, Kulttuurikapsäkki sekä esi- ja alkuopetuksen alueverkostot toimivat kehittämistyön tukena tuoden tietoa toimipaikkojen kokemuksista ja tarpeista.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyöryhmä Alpo on mukana yhtenäisen kasvun ja opin polun rakentamisessa ja kehittämistyössä. Varhaiskasvatuksen pedagoginen ohjausryhmä linjaa, arvioi ja kehittää paikallista opetussuunnitelmatyötä.

Hyvinvointi ja osallisuus

Oulussa esiopetuksen toimintakulttuurissa vahvistetaan välittävää toimintakulttuuria, jossa keskitytään lasten hyvinvointiin, osallisuuteen ja inklusiivisuuteen perustuvan kokonaisvaltaisen pedagogiikan toteuttamiseen. Esiopetuksen tehtävänä on auttaa lasta luomaan käsitystä omasta itsestään ja vahvuuksistaan ja arvostamaan näitä myös muissa ihmisissä. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää tukemalla kaverisuhteiden muodostumista.

Välittävä toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Toimintakulttuurin kehittäminen perustuu keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon, mikä vahvistaa lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia tukevia asioita. Tavoitteena on luoda turvallinen ympäristö, jossa jokainen lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Yhteisöllinen toiminta ja avoin ilmapiiri luovat toimintakulttuuria, jossa lapset, huoltajat ja

henkilökunta kokevat osallisuutta, turvallisuutta ja jatkuvuutta.

Lapsen hyvinvoinnin perusedellytys on sujuva arki. Se rakentuu lapsen henkilökohtaisen kokemuksen kautta. Muita perusedellytyksiä ovat lapsen onnistumisen kokemukset, hyväksytyksi ja kuulluksi tuleminen, myönteisen palautteen saaminen, turvallisuuden tunteen kokeminen sekä omien selviytymistaitojen vahvistaminen.

Luottamus itseen rakentuu arjen kohtaamissa ja vuorovaikutuksessa. Myönteinen palaute on itseluottamuksen ja itsensä arvokkaaksi ymmärtämisen keskeinen rakentaja. Turvallisuus ja luottamus toisiin tarkoittaa sitä, että lapsi uskaltaa toimia aktiivisena toimijana esiopetusryhmässä ja yhteisössä. Luottamus itseen ja toisiin luo valmiutta kohdata tulevaa rohkeasti ja toimia vastuullisesti yhteiskunnan jäsenenä. Välittävän toimintakulttuurin teemat on kuvattu Hyvinvoinnin kehässä.

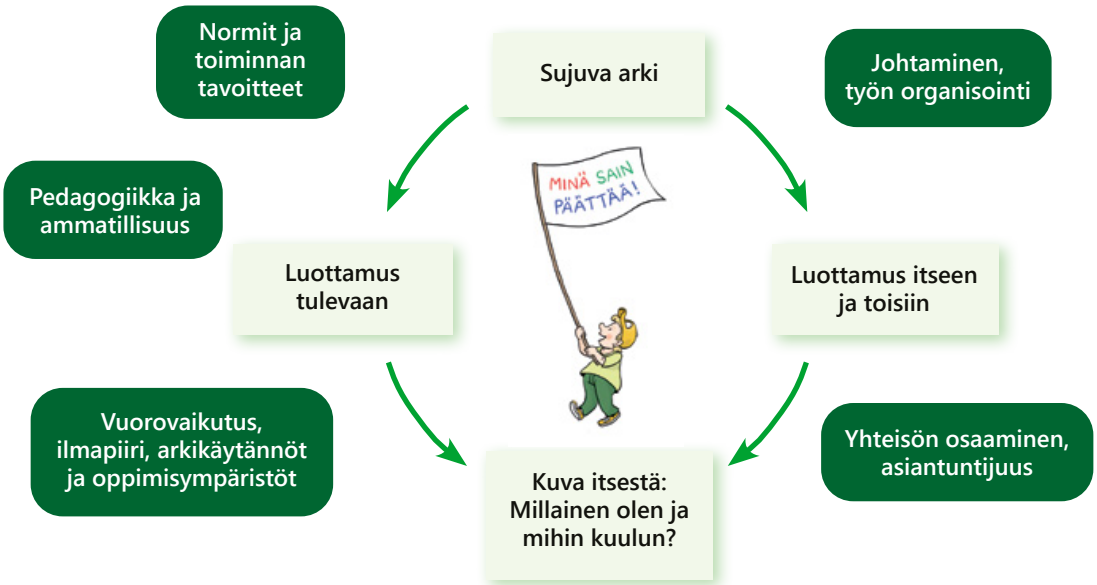

Hyvinvoinnin kehä

Osallisuus

Oulu on lapsiystävällinen kunta. Lapsiystävällisenä kuntana sitoudumme lisäämään lasten tietoisuutta heidän oikeuksistaan ja vahvistamaan lasten mahdollisuuksia vaikuttaa kehitystään vastaavasti omaan elämäänsä, lähiympäristöönsä ja yhteiskuntaan. Jokaisen työntekijän velvollisuus on tutustua lapsen oikeuksiin ja huolehtia niiden toteutumisesta esiopetuksen toiminnassa.

Lapsiystävällinen kunta Oulu

unicef

Osallisuuden pedagogiikka on vuorovaikutusta, jossa lapset ja aikuiset toimivat yhdessä. Osallisuus on keskeinen oikeus lapselle, koska lapsen osallisuuden taito kehittyy osallisuuden kokemusten kautta. Lapsella pitää olla mahdollisuus osallistua, mutta samalla pitää olla oikeus myös olla osallistumatta. Aikuisella on aina vastuu toiminnan tavoitteellisuudesta ja oikea-aikaisuudesta. Osallisuuden ja vaikuttamisen toteutumisen keskeiset rakennuspalat ovat lähtökohtana lasten osallisuuden kokemusten vahvistumiselle.

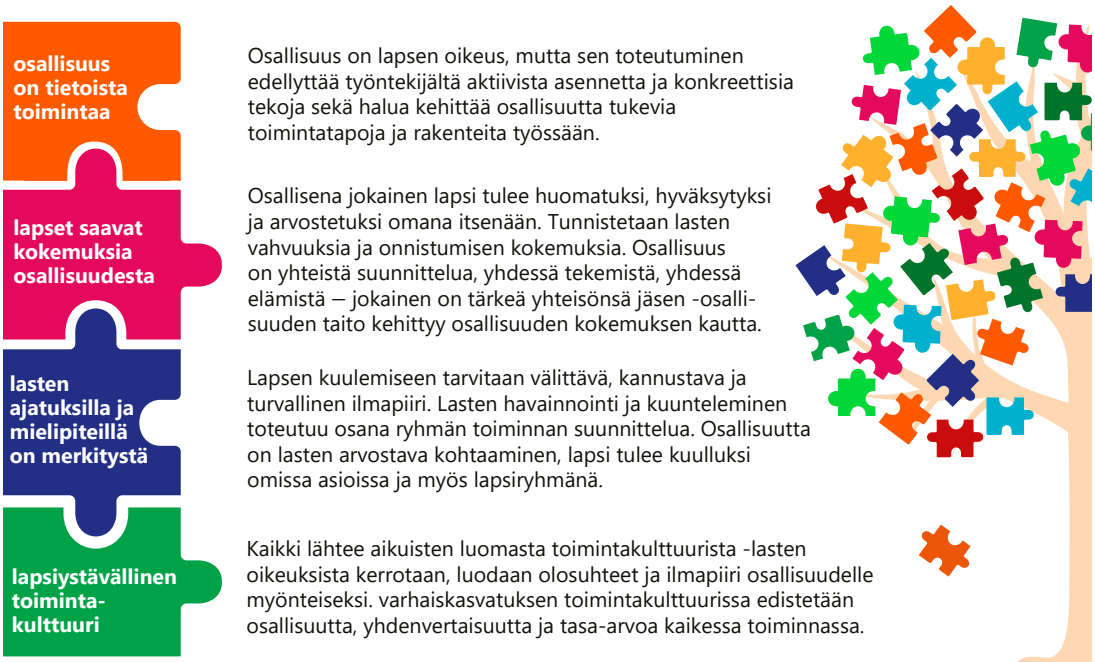

Osallisuuden ja vaikuttamisen toteutumisen rakentuminen

Kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaaminen

Minkäänlaista kiusaamista, häirintää tai väkivaltaa ei tule hyväksyä ja lasten turvallisuutta uhkaaviin tilanteisiin on puututtava heti, kun toiminta huomataan. Kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaaminen on koko henkilöstön tehtävä, joka vaatii aikuisen havainnointia, aitoa läsnäoloa ja loukkaavaan toimintaan puuttumista. Lapsen vihjeet ja kertomukset kiusaamisesta, häirinnästä ja väkivallasta on otettava aina vakavasti.

Oulussa on tehty yhteinen suunnitelma oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä työtä ohjaavaksi dokumentiksi sekä työvälineeksi henkilöstölle.

Kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa ehkäistään ensisijaisesti turvataito- ja kehotunnekasvatuksella, johon kuuluvat tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu, arjen turvallisuutta lisäävien selviytymistaitojen oppiminen, kehotunnekasvatus sekä digiturvataitojen harjoittelu.

Oulun kaupungissa ja varhaiskasvatuksessa on laadittu turvallisemman ja rohkeamman tilan periaatteet, jotka huomioidaan toimipaikan ja ryhmän toiminnassa. Jokaisessa esiopetusryhmässä laaditaan ryhmäkohtainen suunnitelma niistä konkreettisista toimenpiteistä, joilla kiusaamista ja häirintää ehkäistään. Nämä kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Turvataitoja ovat:

- Arvostuksen osoittaminen itselle ja toisille
- Myönteistä suhtautumista ja hyvää tunnetta omaa kehoa kohtaan
- Omien rajojen tunnistamista ja omasta yksityisyydestä huolehtimista
- Toisen itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden kunnioittamista
- Oman tahdon ja mielipiteen selkeää ilmaisemista
- Uhkaavien tilanteiden tunnistamista ja tilanteista pois lähtemistä
- Hyvän ja huonon kosketuksen sekä hyvän ja huonon salaisuuden tunnistamista
- Kykyä kieltäytyä ja sanoa tarvittaessa EI tai LOPETA
- Avun pyytämistä ja luotettavaan aikuiseen turvautumista
- Netin ja median turvallista, vastuullista ja hyvinvointia tukevaa käyttöä

- **Turvaohjeet**: Sano EI, poistu tilanteesta, kerro turvalliselle aikuiselle

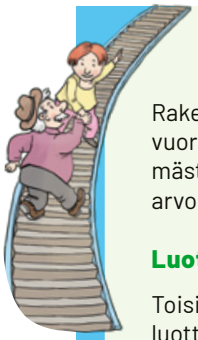

Turvallisemman tilan periaatteet

Rakennamme luottamukseen, arvostukseen ja kunnioitukseen perustuvaa ammatillista vuorovaikutusta osana varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Huolehdimme lämpimmästä ja sensitiivisestä vuorovaikutuksesta. Kohtaamme toisemme moninaisuutta arvostaen.

Luotamme

Toisiimme, huoltajiin ja lapsiin. Olemme luottamuksen arvoisia. Jokainen on omana itsenään yhtä tärkeä palanen, jotta olemme ME.

Arvostamme

Erilaisia mielipiteitä ja näkökulmia oppien toisiltamme. Emme nolaa ketään puheilla tai teoilla. Pyydämme anteeksi, jos olemme tahallisesti tai tahattomasti loukanneet muita.

Kunnioitamme

Ihmisten moninaisuutta ja jokaisen fyysistä ja psyykkistä koskemattomuutta.

Toimimme

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon puolesta. Emme hyväksy kiusaamista tai eriarvoista kohtelua. Kun huomaamme kiusaamista tai syrjintää, puutumme tilanteeseen.

Liikuntakasvatus

Esiopetuksessa toimitaan valtakunnallisten varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten mukaisesti. Liikuntakasvatuksella luodaan pohjaa liikunnalliselle elämäntavalle ja huolehditaan, että jokaisella on mahdollisuus monipuoliseen ja reippaaseen liikkumiseen päivittäin. Toiminnassa kiinnitetään huomioita lapsen yksilöllisten motoristen taitojen harjoittelemiseen ja tukemiseen. Liikkumista ja ulkoympäristöjen hyödyntämistä lisätään kaikessa esiopetuksen toiminnassa Puoli päivää pihalla -toimintamallin mukaisesti.

Henkilöstön liikuntamyönteinen asenne ja kannustus motivoi lasta liikkumaan. Esiopetuksessa toteutetaan erilaisia yhteisiä tapahtumia ja liikuntakampanjoita, jotka innostavat lapsia, henkilöstöä ja perheitä yhteiseen liikkumiseen. Oulussa on laadittu liikuntakasvatukselle yhteinen vuosikello, jota voidaan hyödyntää esiopetuksen liikuntakasvatuksen toteutuksessa.

Jokaisessa päiväkodissa on liikuntakasvatuksen yhteyshenkilö, joka edistää liikuntakasvatuksen toteuttamista yhdessä henkilöstön kanssa. Toimipaikkakohtaiset toimenpiteet liikuntakasvatuksen toteuttamiseen kirjataan vuosittain toimintasuunnitelmaan.

Kestävän tulevaisuuden kasvatus

Kestävän tulevaisuuden opinvirta ohjaa päiväkotien kestävän tulevaisuuden kasvatusta ja on Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman velvoittava liite (Sivistyslautakunnan päätös 2023). Opinvirta sisältää ekologisen kestävyyden keskeiset teemat, jotka ovat luontosuhteen vahvistaminen, kiertotalous ja ilmasto-osaaminen. Se tarjoaa myös tietoa monialaisista verkostoista. Ajantasaista tietoa Opinvirrasta ja sen antamasta tuesta löytyy verkkosivulta.

Esiopetuksessa pohditaan kestävää tulevaisuutta sekä lasten ja henkilöstön roolia sen edistämisessä. Kestävän tulevaisuuden kasvatuksessa otetaan huomioon kestävän tulevaisuuden eri ulottuvuudet: ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen. Luonnossa leikkimisen, liikkumisen, tutkimisen ja luovan toiminnan kokemuksia sekä niiden kautta syntyvä hyvä ja myönteinen luontosuhde luovat pohjan kestävälle elämäntavalle. Arjen ympäristöä säästävät ja ympäristökuormitusta vähentävät toimet kuuluvat taloudelliseen ja ekologiseen ulottuvuuteen. Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys korostavat hyvinvointia ja osallisuutta, hyviä tapoja, toisten huomioon ottamista ja kulttuurien moninaisuuden kunnioittamista sekä omien kulttuuriperinteiden vaalimista.

Jokaisessa päiväkodissa on kestävän tulevaisuuden yhteyshenkilö, joka edistää kestävän tulevaisuuden kasvatusta yhdessä henkilöstön kanssa. Toimipaikka valitsee Opinvirta-teeman, joka kirjataan vuosittain toimintasuunnitelmaan. Kirjaus sisältää konkreettisia toimia ja suunnitelmia kestävän tulevaisuuden kasvatuksen edistämiseksi.

Kuva: Kestävän tulevaisuuden kasvatus esiopetuksen toimipaikoissa

Kulttuurikasvatus

Kulttuurikasvatus Oulussa perustuu laajaan kulttuurikäsitykseen, joka sisältää tiedot, taidot, tavat, sekä yhteiskunnan arvot ja normit. Esimerkiksi kieli, taide, urheilu sekä erilaiset katsomukset ja uskonnot ovat kulttuuria. Lastenkulttuurilla tarkoitetaan sekä lasten tekemää että lapsille tehtyä taidetta, lasten omaa kulttuuria ja lapsille suunnattua kulttuuritarjontaa esiopetuksen toimipaikassa, lähiympäristössä ja kulttuurilaitoksissa.

Oulussa kulttuurikasvatus on lapsen monipuolisen leikin, ilmaisun, mielikuvituksen ja luovuuden kehittämistä sekä itsetunnon ja vuorovaikutuksen tukemista pedagogisesti suunnitellun

toiminnan kautta. Taide- ja taitokasvatus ovat kulttuurikasvatuksen osia tarkoittaen lapsen omaa ja ryhmän yhteistä taiteellista prosessia sekä taitojen oppimista. Myös kulttuuriperintökasvatus on kulttuurikasvatusta, näkökulmina oululaisuus, kulttuuriperintö, historiatietoisuus, kulttuurien moninaisuus ja kotikansainvälisyys sekä tapakulttuuri. Kulttuurikasvatus kehittää osaltaan lapsen tulevaisuustaitoja ja kykyä kohdata muutoksia sekä löytää luovia ratkaisuja.

Kulttuurikasvatus on osa esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia ja sisältyy koko toimipaikan toimintakulttuuriin kokopäiväpedagogisesti leikkiä ja leikillisyyttä hyödyntäen. Oulussa on laadittu laadukkaan ja monipuolisen kulttuurikasvatuksen tueksi Ilmaisun iloa –juliste sekä -opas, jotka tukevat ja opastavat kulttuurikasvatuksen toteuttamisessa.

Jokaisessa päiväkodissa on kulttuurikasvatuksen yhteyshenkilö, joka edistää kulttuurikasvatusta yhdessä henkilöstön kanssa. Toimipaikkakohtaiset toimenpiteet kulttuurikasvatuksen toteuttamiseen kirjataan vuosittain toimintasuunnitelmaan.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Digitaalisuus eli tieto- ja viestintäteknologia on osa esiopetuksen pedagogista toimintaa ja oppimisympäristöjä. Oulussa sitä edistetään *Välkyt*-toimintamallin avulla, jossa korostuu vastuullinen ja turvallinen digilaitteiden käyttö. Esiopetuksessa käytetään ainoastaan kaupungin opetuskäyttöön hankkimia laitteita. Keskeisimmät toimintatavat ovat lasten osallisuus, luova tuottaminen ja yhdessä tekeminen. Välkyt-toiminnassa hyödynnetään STEAMiin perustuvaa kokonaisvaltaista projektityöskentelyä.

Digitaalinen osaaminen

Lasten digitaalista osaamista vahvistetaan esiopetuksessa käyttämällä laitteita ja sovelluksia monipuolisesti. Henkilöstö näyttää esimerkkiä niiden vastuullisessa käytössä. Lapset voivat kokeilla, tutkia, tuottaa ja ilmaista itseään digitaalisilla välineillä. Henkilöstö ohjaa lapsia laitteiden ja sovellusten turvalliseen käyttöön.

Medialukutaito

Esiopetuksessa tutustutaan erilaisiin mediasisältöihin, kuten uutisiin, elokuviin tai musiikkiin. Lasten medialukutaidon kehittymistä tuetaan keskustelemalla mediasisällöistä ja tulkitsemalla niitä yhdessä. Kuvitteellisen ja todenmukaisen mediasisällön eroa pohditaan yhdessä ja opetellaan näin mediakriittisyyttä.

Lasten kanssa harjoitellaan tuottamaan itse mediasisältöjä, kuten kuva-animaatioita, digitaalisia kirjoja tai itse tehtyä musiikkia. Lapsia ohjataan turvalliseen median käyttöön keskustelemalla ikärajoista ja yksityisyyden suojaamisesta. Lapsia rohkaistaan puhumaan mediassa kokemistaan tunteista ja pyytämään aikuisen apua.

Ohjelmointiosaaminen

Ohjelmointiosaamisen taitoja, kuten ajattelun taitoa ja loogista päättelykykyä, harjoitellaan erilaisin tavoin myös ilman digitaalisia laitteita tai sovelluksia. Lasten kanssa pohditaan syy-seuraussuhteita, tuotetaan leikillisesti säännönmukaisesti toistuvia toimintoja, luokitellaan, vertaillaan ja järjestellään asioita tietyin perustein. Lapsia kannustetaan ratkomaan ongelmia sekä tehtäviä yhdessä kokeillen ja pohtien. Lasten kanssa tunnistetaan ja nimetään ympäristössä esiintyviä digitaalisia ja teknisiä laitteita sekä tutkitaan, mitä ne tekevät ja miksi.

Laitteet, sovellukset ja digitaaliset oppimisympäristöt tukevat lapsen kehitystä ja oppimista ja ne on valittu pedagogisin perustein esiopetuksen käyttöön. Henkilöstön osaamista tuetaan järjestämällä erilaisia koulutuksia ja tarjoamalla tukimateriaalia laitteiden sekä sovellusten käyttöön. Oululaiseen digipedagogiikan käsikirjaan on koottu keskeisimmät digitaalisuuteen liittyvät linjaukset ja toimintatavat.

Jokaisessa päiväkodissa on digipedagogiikan yhteyshenkilö, joka edistää digipedagogiikan toteuttamista yhdessä henkilöstön kanssa. Toimipaikkakohtaiset toimenpiteet digipedagogiikan toteuttamiseen kirjataan vuosittain toimintasuunnitelmaan.

Kansainvälisyys

Esiopetuksen kansainvälisyyskasvatuksen eri osa-alueiden sekä kulttuurin ja kielen opetuksen tietoja, taitoja ja asenteita on kuvattu Oulussa Maailmankansalaisen polkuun, joka tukee päiväkoteja monipuolisen globaalikasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Lasten kulttuurikasvatusta ja kansainvälisyysvalmiuksia tuetaan ja edistetään esiopetuksessa toiminnallisesti muun muassa leikkien, satujen, laulujen ja taiteen kautta. Lasten erilaiset kokemukset ja omaan kulttuuritaustaan liittyvät näkökulmat huomioidaan esimerkiksi oppimisympäristön muokkaamisessa, kielisuihkutuksilla sekä monikulttuuristen teemojen, juhlien ja tapahtumien toteuttamisessa. Kotoutumista ja kotikansainvälisyyttä voidaan tukea myös erilaisten vierailuiden avulla.

Oulussa kotikansainvälisyyden ja globaalikasvatuksen tueksi on koottu maailmankoulun matkalaukut, jotka jakaantuvat viiteen eri teemaan: Lapsen oikeudet, moninaisuus, rauha ja tunnetaidot, vastuullisuus ja kestävyys sekä viestintä. Oulusta maailmalle -sivustolle on koottu materiaalia henkilöstölle globaalikasvatuksen toteuttamisen tueksi.

Jokaisessa päiväkodissa on kansainvälisyyskasvatuksen yhteyshenkilö, joka edistää globaalikasvatuksen toteuttamista yhdessä henkilöstön kanssa. Toimipaikkakohtaiset toimenpiteet kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamiseen kirjataan vuosittain toimintasuunnitelmaan.

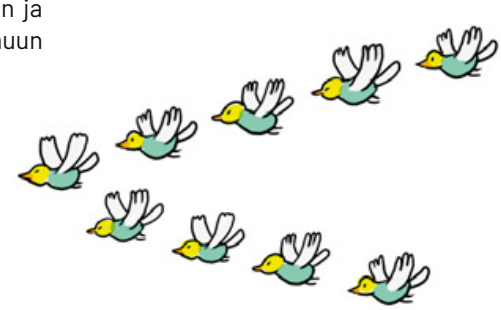

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen[59] tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovituilla tavoilla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

59 Valtioneuvoston asetus 4 §

Oppimisympäristöt Oulun esiopetuksessa

Esiopetuksessa hyödynnetään laajasti erilaisia oppimisympäristöjä. Lapsi, oppiminen ja leikki ovat tilankäytön keskeiset lähtökohdat ja päämäärät. Ulkoympäristöjen ja leikkiä tukevien oppimisympäristöjen hyödyntämiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Päiväkotien pihat, lähialueet, metsät ja puistot tarjoavat hyvät mahdollisuudet toteuttaa esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toteutetaan Puoli päivää pihalla -toimintamallia. Tämä tarkoittaa ulkoilun, retkeilyn ja lähiympäristön päivittäistä hyödyntämistä esiopetuksen toiminnassa. Luontoympäristöt mukautuvat lasten toiminnan ja vuodenaikojen mukaan siten, että ulkoilu on liikkumiseen, leikkiin ja tutkimiseen houkuttelevaa.

Oppimisympäristöjen suunnittelussa ja rakentamisessa huomioidaan lapsiryhmän kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen moninaisuus. Hyvin rakennettu oppimisympäristö tarjoaa lapselle mahdollisuuden toimia kehitysvaiheelleen sopivalla tavalla. Oppimisympäristöt suunnitellaan siten, että ne mahdollistavat mielikuvituksen käytön ja pitkäkestoiset leikit. Oppimisympäristön selkeys ja aistiympäristön tasapainottaminen tuovat levollisuutta ryhmän toimintaan.

Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti paikallisesti käytössä olevien arviointityökalujen avulla. Henkilökunnan ammatillisen osaamisen kehittäminen, uusien työtapojen kokeileminen ja omaksuminen sekä jatkuva järjestelmällinen itsearviointi ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä.

Varhaiskasvatukselle on laadittu turvallisuusohjeet. Jokainen toimipaikka päivittää vuosittain yksikkökohtaiset turvallisuus- ja toimintaohjeet turvallisuuskansioon ja pelastussuunnitelmaan. Henkilöstö huomioi kaikissa tilanteissa turvallisuusnäkökulmat.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan[60] toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi

60 Perusopetuslaki 47 a §

tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä[61]. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Tarkennuksia perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteista

Opetuksen järjestäjä luo edellytykset kodin ja koulun yhteistyölle. Yhteistyön lähtökohtana on osapuolten yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kunnioitus ja kohtelu. Tavoitteena on vuoropuhelun aikaansaaminen oppilaan kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Kodin ja koulun yhteistyössä otetaan huomioon perheiden kieli- ja kulttuuritausta. Huoltajille annetaan tietoa suomalaisesta koulusta ja koulutusjärjestelmästä, opetussuunnitelmasta, oppilaan arvioinnista, opetusmenetelmistä ja perusopetukseen valmistavassa opetuksessa käytettävästä oppilaan omasta opinto-ohjelmasta. Perheille annetaan tietoa perusopetukseen siirtymisestä sekä jatko-opintomahdollisuuksista perusopetuksen jälkeen.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015)

61 Perusopetuslaki 45 (642/2010) ja 41 §

Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa Oulussa

Oulussa rakennetaan yhtenäistä kasvun ja opin polkua varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Oululainen opin polku sisältää tavoitteita 5–8-vuotiaiden pedagogiikan toteuttamiseen ja yhdessä sovittuja esi- ja alkuopetuksen yhteistyön käytänteitä joustavien siirtymien varmistamiseksi.

5–8-vuotiaiden pedagogiikalla tarkoitetaan yhteisen pedagogisen toimintakulttuurin rakentamista ja oppimiskäsityksen mukaista toimintaa. Se on kykyä ja osaamista toteuttaa yksiköllistä, suunnitelmallista ja tavoitteellista yhteistä pedagogiikkaa opetussuunnitelmien ja sivistysohjelman tavoitteiden mukaisesti.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyö on esiopetuksen ja 1–2 luokkien yhteistyötä, jota toteutetaan säännöllisesti ja suunnitelmallisesti yhteisten kaupunkitasoisten linjausten ja esi- ja alkuopetuksen lähiyhteistyön suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden mukaisesti.

Esiopetuksen toimipaikat tekevät tavoitteellista yhteistyötä sivistys- ja kulttuuripalveluiden eri toimijoiden kanssa. Lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin turvaamiseksi tehdään monialaista yhteistyötä hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa. Luvussa 6 kuvataan tarkemmin opiskeluhuollon toteuttamiseen liittyvää yhteistyötä.

Esiopetuksen opetussuunnitelmatyön päivityksessä on kerätty lapsilta, huoltajilta ja henkilöstöltä kokemuksia esiopetuksesta ja esi- ja alkuopetuksen yhteistyöstä. Lapsille yhdessä tekeminen, leikki, liikkuminen ja ulkoilu ovat tärkeitä. Huoltajat toivovat säännöllistä esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä ja tiedotusta esiopetuksen aikana toteutuvista asioista. Heille on merkityksellistä, että lapset saavat mahdollisuuden tutustua kouluun jo esiopetusvuoden aikana oman ryhmänsä kanssa. Henkilöstölle on tärkeää, että esiopetuksen aikana harjoitellaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Heille on merkityksellistä, että leikki ja monipuoliset työtavat toteutuvat eri tavoin. Esi- ja alkuopetuksen säännöllistä lähiyhteistyötä pidetään tärkeänä. Opetuksen tueksi laaditut tukimateriaalit ja koulutukset tukevat henkilöstöä esiopetuksen toteutuksessa.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Esiopetuksen järjestämisestä, sen tavoitteista ja toiminnasta tiedotetaan huoltajia Oulun kaupungin verkkosivuilla ja esiopetuksen toimipaikoissa. Huoltajille järjestetään kaupunkikohtainen esiopetusinfo esiopetusta edeltävällä toimintakaudella. Lapsilla ja huoltajilla on mahdollisuus tutustua esiopetuksen toimipaikkaan ja omaan ryhmään ennen esiopetusta. Esiopetukseen tutustuminen järjestetään touko-kesäkuussa.

Huoltajat voivat osallistua esiopetuksen toimintaan ja kehittämiseen eri tavoin. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus ja mahdollisuus yhteistyöhön esimerkiksi etäyhteyksiä ja erilaisia tulkkipalveluita hyödyntämällä.

Huoltajilla on oikeus vähintään kahteen henkilökohtaiseen lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa koskevaan keskusteluun esiopetusvuoden aikana. Päivittäiset kohtaamiset esiopetuksen aikana luovat pohjaa vastavuoroiselle ja kunnioittavalle yhteistyölle. Yhdessä keskustellen pohditaan lapsen kehitykseen,

oppimiseen ja hyvinvointiin liittyviä asioita. Huoltajille kerrotaan yhdessä lapsen kanssa päivän tapahtumista ja iloitaan yhdessä onnistumisista.

Huoltajia tiedotetaan toimintavuoden aikana esiopetuksen toiminnasta ja ajankohtaisista asioista. Toimipaikat toteuttavat erilaisia tapaamisia kuten vanhempainiltoja ja toiminnallisia tapahtumia, joissa kuvataan esiopetuksen tavoitteita ja toimintaa sekä esi- ja alkuopetuksen lähiyhteistyön toteuttamista. Toimipaikoissa voi toimia vanhempaintoimikuntia, joiden kautta vahvistetaan yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä. Oulussa tehdään myös yhteistyötä Oulun alueellisen vanhempainyhdistyksen kanssa.

Huoltajille järjestetään kaupunkikohtainen Eskarista ekalle -ilta koulun aloitusta edeltävänä toimintakautena. Tilaisuudessa kuvataan esi- ja alkuopetuksen siirtymävaiheen toteutukseen liittyviä paikallisia käytäntöjä sekä iltapäivätoiminnan toteutukseen liittyviä asioita. Lapsille ja huoltajille järjestetään kouluun tutustuminen toukokuussa.

Valmistavassa opetuksessa lisäksi huomioitavaa

Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, kulttuuritausta, kielet ja kokemukset lähtömaasta sekä Suomesta.

Esiopetusryhmän opettaja keskustelee lapsen oppimisen lähtötasosta, varhaiskasvatus- ja koulunkäyntihistoriasta sekä kielitaidosta huoltajien kanssa valmistavan opetuksen alkaessa. Keskusteluissa saadaan tietoa lapsen kielitaustasta, oman äidinkielen osaamisesta ja kielitaidosta.

Huoltajille kuvataan suomalaisen varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja valmistavan opetuksen tavoitteita ja toimintatapoja. Heidän kanssaan keskustellaan esi- ja valmistavan opetuksen sisällöistä ja toteuttamisesta, lapselle laadittavasta valmistavan opetuksen opetussuunnitelmasta ja siirtymävaiheen käytännöistä. Siirtyminen valmistavasta opetuksesta esiopetukseen tai kouluun arvioidaan aina yksilöllisesti ja suunnitellaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyö Oulussa

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä toteutetaan alueellisissa verkostoissa, johon kuuluvat kaikki esiopetuksen toimipaikat ja alakoulut. Esi- ja alkuopetuksen kehittäjäopettajat koordinoivat alueellisia verkostoja yhdessä yhteistyöryhmä Alpon kanssa. Jokaisella alueella toteutetaan säännöllisesti verkostotapaamisia, joissa suunnitellaan, kehitetään ja arvioidaan alueellista yhteistyötä esi- ja alkuopettajien, päiväkodin johtajien, rehtoreiden sekä tarvittaessa erityisopettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa. Alueverkostojen kokoontumisista vastaavat esi- ja alkuopetuksen aluekoordinaattorit. Jokaisessa päiväkodissa ja koulussa on yhteysopettaja, joka koordinoi toimipaikkatasolla esi- ja alkuopetuksen lähiyhteistyötä.

Esi- ja alkuopetuksen lähiyhteistyö toteutuu eri tavoin kuukausittain. Sitä toteutetaan opetussuunnitelmien mukaisesti monenlaisissa ryhmissä. Lapset tutustuvat esiopetusvuoden aikana koulun oppimisympäristöihin. Yhteistyössä hyödynnetään joustavasti erilaisia oppimisympäristöjä ja etäyhteyksiä. Tavoitteena on yhdessä tekeminen sekä yhteisen toimintakulttuurin rakentaminen ja kehittäminen.

Esiopetuksen toimipaikat ja koulut laativat vuosittain esi- ja alkuopetuksen lähiyhteistyön suunnitelman, johon kirjataan yhteistyön tavoitteet, suunnitelma ja toteutus. Suunnitelmaa tarkennetaan vuoden aikana ja sitä arvioidaan keväällä. Lähiyhteistyön suunnitelmaan voi tutustua esiopetuksen toimipaikkojen ja koulujen kotisivuilla.

Oulussa on laadittu Eskarista ekalle -siirtymävaiheen prosessi, jossa kuvataan paikalliset yhteistyön ja siirtymävaiheiden käytännöt sekä tiedonsiirron toteutus esiopetuksen ja perusopetukseen valmistavan opetuksen osalta. Esiopetuksen järjestäjän vastuulla on huolehtia opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömän tiedon siirtämisestä perusopetukseen.

Eskarilaisten ajatuksia esi- ja alkuopetuksen lähiyhteistyön toteutumisesta:

”Avaruusjutut oli tosi mukavaa ja tutkitaan yhdessä avaruutta.

”Ollaan rakennettu koululaisten kanssa eläimille maja metsään.

”Ollaan leikitty pihaleikkejä ja pelattu jalkapalloa, tehty luonnossa tehtäviä ja askarreltu, laulettu joululauluja, käyty luokassa tutustumassa.

”Meillä oli yleisurheilua koululaisten kanssa ja tykkäsin pituushypystä.

”Mukavinta on ollut koululla ulkona leikkiminen.

4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde – vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelemään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia

käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Tarkennuksia perusopetukseen valmistavan opetussuunnitelman perusteista

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa hyödynnetään kokemuksellisia ja toiminnallisia oppimisympäristöjä ja monipuolisia opetusmenetelmiä ja työtapoja. Monipuoliset oppimisympäristöt tarjoavat oppilaalle mielekkäitä ja monipuolisia tilanteita käyttää kieltä eri kommunikaatioympäristöissä. Erilaiset tilanteet kehittävät oppilaan kykyä toimia sekä itsenäisenä yksilönä että yhteisön jäsenenä ja antavat valmiuksia elinikäiseen oppimiseen. Erilaiset oppimisympäristöt tutustuttavat oppilasta myös suomalaiseen kulttuuriin ja edistävät hänen kotoutumistaan lähiympäristöön sekä laajemmin suomalaiseen yhteiskuntaan.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana on tarpeen oppia vähitellen myös itsenäistä työskentelyä, tiimityöskentelyä, tieto- ja viestintäteknisiä taitoja ja tiedonhakutaitoja. Oppiminen on sidoksissa oppilaan aiempiin tietoihin ja oppimisstrategioihin ja on siten jokaisella yksilöllistä. Koska eri oppiaineet ja niiden tavat käyttää kieltä ovat keskeisiä perusopetukseen valmistavassa opetuksessa, opetus edellyttää kielitietoisia työtapoja kaikissa oppiaineissa. Erilaisten tekstien lukemisen, ymmärtämisen, tulkitsemisen ja tuottamisen taidot ovat keskeisiä. Kielitietoiset työtavat edellyttävät opettajien yhteistyötä ja yhteistä ymmärrystä kielen merkityksestä oppimisessa.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaat eroavat toisistaan kielitaidoltaan, oppimis- ja opiskeluvalmiuksiltaan, kiinnostuksen kohteiltaan ja motivaatioltaan sekä oppimistarpeiltaan. Valmistava opetus pyritään järjestämään niin, että nämä oppilaiden väliset erot otetaan huomioon. Esimerkiksi eri- ikäiset ja kielitaidoltaan eritasoiset oppilaat voidaan jakaa omiksi ryhmikseen. Lisäksi oppilaiden erilaiset oppimistarpeet voidaan ottaa huomioon eriyttämällä opetusta. Valmistavaa opetusta kehitetään tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti yhtenäisenä kokonaisuutena, jossa kielitaito ja muut valmiudet kehittyvät jatkuvasti. Oppilaat saavat myös mahdollisuuksia oppia toisiltaan, tukea toisiaan ja toimia kielenkäytön mallina toisilleen. Tärkeässä asemassa on opettajan antama vuorovaikutuksellinen tuki, jonka avulla oppija suoriutuu myös sellaisista tehtävistä, jotka voisivat itsenäisesti olla mahdottomia suorittaa.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015)

> ” Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelemään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. ”

Monipuoliset työtavat Oulun esiopetuksessa

Oululainen esiopetus on toiminnallista. Esiopetus ei perustu valmiin, painetun materiaalin ja tehtäväkirjojen käyttöön. Toiminnan toteuttamisen lähtökohtana on monipuolisten työtapojen ja oppimisympäristöjen käyttö. Jokaisen lapsen esiopetuspäivään kuuluu oppimista leikkien, liikkuen, tutkien ja itse luoden. Lapsen kiinnostuksen kohteisiin on tärkeää vastata pedagogisesti tutkivalla ja osallisuutta vahvistavalla toiminnalla.

Toiminnallinen esiopetus edistää oppimista leikin keinoin ja kehittää ajattelun, ongelmanratkaisun ja yhteistyön taitoja. Leikki on monipuolinen ja luonnollinen tapa oppia, kehittyä ja kasvaa osaksi yhteisöä. Esiopetusta ei voi toteuttaa ilman leikkiä.

Esiopetuksessa työskennellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä, joissa tuetaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä luodaan kannustava ilmapiiri. Ryhmät voivat vaihdella toiminnan tavoitteiden ja sisällön mukaan. Vertaisryhmä on tärkeä oppimiskokemusten kannalta.

Työtapojen valinnassa huomioidaan lapsilta ja huoltajilta saatu palaute. Palautetta kerätään aktiivisesti eri menetelmin, ja esiopetusryhmän henkilökunta arvioi työtapoja säännöllisesti yhteisissä tiimipalavereissa.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi[62] on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen[63] tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan[64] kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta[65] lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin[66]. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä[67].

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus[68]. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän,

62 Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §
63 Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012) 5 §
64 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)
65 Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)
66 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)
67 Perusopetuslaki 40 § ja 41 §
68 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Tarkennuksia perusopetukseen valmistavan opetussuunnitelman perusteista

Opetussuunnitelmassa määrätään valmistavaan opetukseen osallistuvien arvioinnista sekä heille annettavasta todistuksesta. Arvioinnin tulee olla ohjaavaa, kannustavaa ja monipuolista. Oppilaan edellytyksiä itsearviointiin kehitetään. Arvioinnin avulla valmistavan opetuksen oppilaalle annetaan kuva myös perusopetuksen vaatimuksista.

Arvioinnin suorittavat yhteistyössä kaikki oppilasta opettavat opettajat. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen havainnointiin ja näyttöön. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa ei käytetä numeerista arviointia.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen päätteeksi oppilaalle annetaan todistus perusopetukseen valmistavaan opetukseen osallistumisesta. Todistukseen merkitään perusopetukseen valmistavan opetuksen laajuus, opiskellut oppiaineet, niiden laajuus ja opetuksen sisältö. Todistuksessa kuvataan oppilaan edistymistä valmistavan opetuksen aikana.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015)

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena Oulun esiopetuksessa

Pedagoginen dokumentointi

Esiopetuksessa toteutetaan dokumentointia monipuolisesti ja oppimisympäristöt on rakennettu niin, että lasten tuotokset ovat esillä. Dokumentoinnista saatua tietoa hyödynnetään aktiivisesti esiopetuksen pedagogisen toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja toiminnan kehittämisessä. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) on osa pedagogista dokumentointia. Siihen kootaan tietoa lapsen kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, oppimisesta sekä tarpeista. Jokaisessa esiopetusryhmässä laaditaan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma, joka toimii ryhmän toiminnan toteutuksen, arvioinnin ja kehittämisen työvälineenä.

Kuvien ja videoiden ottaminen on osa dokumentointia. Niiden käytössä korostuu eettisyys, kunnioitus ja vastuullisuus. Lasten kanssa tarkastellaan kuvia ja keskustelun avulla saadaan merkityksellistä tietoa lapsen kokemuksista. Huoltajille kerrotaan pedagogisesta dokumentoinnista ja pyydetään suostumus lasten kuvien sekä videoiden käyttöön. Kuvia otetaan harkiten ja niitä säilytetään turvallisesti. Lapsella on oikeus kieltäytyä kuvaamisesta ja valita käytettäviä kuvia mahdollisuuksien mukaan. Juhlien ja tapahtumien kuvaamiseen tarvitaan erillinen suostumus. Valokuvat ja videot sisältävät henkilötietoja ja niiden käsittelyyn sovelletaan tietosuojalainsäädäntöä. Lasten tuotosten julkaisuun kysytään lupa, koska niistä syntyy lapselle tekijänoikeus.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan tavoitteita lapsen yksilöllistä kehitystä, oppimista ja hyvinvointia edistävälle ja tukevalle esiopetukselle sekä kuvataan keskeiset pedagogiset menetelmät ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään oppimissuunnitelmaa laadittaessa.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan viimeistään kahdeksan viikon kuluessa esiopetuksen alkamisesta. Oppimissuunnitelmaan kirjattuja opetukselle asetettuja tavoitteita arvioidaan vähintään kerran vuodessa.

Kevään arviointikeskustelu käydään huhtikuun loppuun mennessä. Keskustelussa ovat mukana lapsi, huoltaja ja esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja sekä tarvittaessa muu lapsen kanssa työskentelevä henkilöstö ja asiantuntijat. Oppimissuunnitelman arviointiosuuteen kirjatut lasta koskevat keskeiset ja tarpeelliset tiedot siirretään kouluun paikallisen tiedonsiirtokäytänteen mukaisesti, joka kuvataan huoltajille oppimissuunnitelmakeskustelussa. Lapsen tiedon siirtämisen lähtökohtana on aina yhteistyö huoltajien kanssa.

Itsearviointi

Lapset harjoittelevat esiopetusvuoden aikana oman toiminnan ja osaamisen arviointia eri tavoin. Esiopetuksessa käytetään erilaisia menetelmiä lasten itsearvioinnissa: lasten haastatteluja, hymynaama-arviointeja, tunnekortteja ja itsearviointikyselyjä. Ennen LEOPS-keskusteluja selvitetään lapsen omia ajatuksia esiopetuksesta esimerkiksi erilaisten toimintakuvien avulla.

Esiopetusryhmässä käydään yhteistä keskustelua opituista asioista ja niiden onnistumisesta. Lasten itsearvioinnin kautta saadaan suoraa palautetta opetuksen ja toiminnan toteuttamisesta. Ryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelu perustuu lapsilta saatuun palautteeseen, joka kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Leikki on tärkeää, koska siinä oppii, mutta leikki on tärkeää myös itsessään tai oikeastaan juuri siksi. Se oppiminen ja asioiden käsittely tulee siinä sivussa.

- huoltajan kommentti

Esiopetustoiminnan arviointi

Esiopetuksen opetussuunnitelman mukaisen toimintakulttuurin, sen arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain toimintasuunnitelmissa, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman arviointikeskustelussa sekä esiopetuksen henkilöstön ja päiväkodin johtajan yhteisissä tiimi- ja kehityskeskusteluissa. Esi- ja alkuopetuksen lähiyhteistyön ja alueverkostotyön arviointi toteutetaan vuosittain.

Jokaisessa esiopetusryhmässä laaditaan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma, jota hyödynnetään toiminnan suunnittelun, toteutuksen, kehittämisen ja arvioinnin aktiivisena työkaluna. Oulussa on käytössä pedagogiikan tsekkauslista ja tiimin pedagogiikan nelikenttä, joiden avulla esiopetusryhmän henkilöstö ja päiväkodin johtaja voivat arvioida oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteutumista.

Osallistumistodistus

Oulussa jokainen lapsi saa osallistumistodistuksen esiopetusvuoden päätteeksi. Vuosittain yksi kaupungin esiopetusryhmä saa tehtäväkseen suunnitella yhteisen todistuspohjan, joka painatetaan kaikkien päiväkotien käyttöön. Todistuspohja on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Valmistavassa opetuksessa lisäksi huomioitavaa

Valmistavassa opetuksessa noudatetaan samoja oppimissuunnitelman laadinnan ja arvioinnin periaatteita kuin esiopetuksessa. LEOPSiin kirjataan syksyllä valmistavan opetuksen sekä kaksikielisyyden suunnitelman tavoitteet ja sisällöt, joilla tuetaan sekä lapsen oman äidinkielen että suomen kielen taidon kehittymistä ja kotoutumista. Kevään arviointikeskustelussa kirjataan lapsen suomen kielen taitotaso, edistyminen, aika ja lyhyt kuvaus lapsen suomen kielen oppimisen polusta.

Valmistavassa opetuksessa annetaan osallistumistodistus, jossa käytetään samanlaista todistuspohjaa kuin esiopetuksessa.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

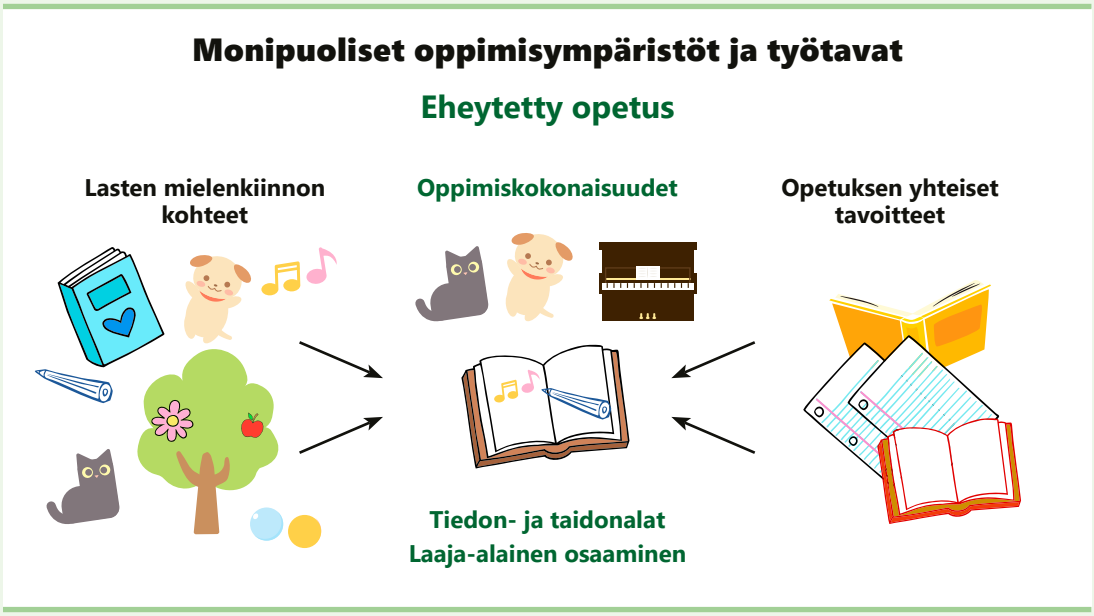

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja kehollisen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Ilmaisun monet muodot Oulun esiopetuksessa

Esiopetuksessa toteutuvat leikillisyys, osallisuus, vuorovaikutus, mielikuvitus ja ilmaisun ilo. Taidetta ja kulttuuria hyödynnetään monipuolisesti. Suunnitelmallisuus luo perustan oululaisten lasten yhdenvertaiselle mahdollisuudelle osallistua ja tutustua kulttuuriin. Toiminnassa huomioidaan lasten oma ilmaisu, erilaisten taitojen oppiminen ja kulttuurin tuottaminen. Taide- ja taitokasvatus yhdessä kulttuuriperintökasvatuksen kanssa ovat osa esiopetuksen kulttuurikasvatusta Oulussa. Lapsen osallisuutta tukee lisäksi spontaani kulttuurikasvatus, jolle jätetään suunnittelussa ja toteuttamisessa tilaa.

Ilmaisun iloa -juliste.

Oulussa on laadittu kulttuurikasvatuksen suunnittelun ja toteutuksen tueksi Ilmaisun iloa -juliste ja opas. Ne tekevät näkyväksi esiopetuksen kulttuurikasvatuksen toimintaympäristöjä päiväkodissa sekä sen ulkopuolella. Lisäksi ne opastavat hyödyntämään esiopetuksessa lähiympäristöä, julkisia taideteoksia ja oululaista kulttuuria kuten murretta sekä tiernaperinnettä. Juliste ja opas tarjoavat vinkkejä ilmaisun monien muotojen pedagogiseen hyödyntämiseen leikillisesti sekä lapsen osallisuus huomioiden.

Juliste innostaa aikuisia ja lapsia keskustelemaan taiteesta sekä kulttuurista lapsen maailmasta käsin. Opas avaa julisteen sisältöä ja tarjoaa syventävää tietoa kulttuurikasvatuksen merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Oppaasta löytyy esiopetuksen kulttuurin yhteistyötahot sekä apua kulttuurikasvatuksen arviointiin.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kulttuurikasvatusta täydentää monipuolinen yhteistyö eri kulttuuritoimijoiden kanssa. Esiopetuksen toimipaikoissa vieraillevien taiteilijoiden valinnassa huomioidaan ilmaisun monet muodot, sukupuolten tasa-arvo ja kulttuurien moninaisuus.

Kielten rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnistetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää lukuja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Tarkennuksia perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteista

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa pääpaino on suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuusopinnoissa, joiden osalta tavoitteena on kehittyvä alkeiskielitaito. Opetuksessa noudatetaan soveltuvin osin perusopetuksen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus oppimäärän opetussuunnitelman perusteita. Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus opinnot ovat pohjana kaikille muille opinnoille. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa suomi tai ruotsi toisena kielenä.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015)

Kielten rikas maailma Oulun esiopetuksessa

Luetaan yhdessä

Esiopetuksessa lukeminen on jokapäiväistä ja monilukutaitoa tuetaan päivittäin kaikessa toiminnassa. Lukemalla lapselle päivittäin edistetään lapsen kielitietoisuutta. Ääneen lukeminen herättää uteliaisuuden kirjoitettua kieltä kohtaan ja edistää lapsen vuorovaikutustaitoja. Lukuhetkeen kuuluu myös läheisyys ja hyvä olo. Saduista ja tarinoista löytyy samaistumisen kohteita, lapsi tuntee empatiaa ja hän pystyy jakamaan omia tunteitaan ja kokemuksia. Lapsilta kysellään tarinan sisällöstä eri näkökulmista. Hän harjaantuu kuuntelemaan ja kertomaan sekä saa aineksia omaan ajatteluunsa. Lapsen sanavarasto karttuu ja kielellinen muisti kehittyy. Lukeminen vahvistaa keskittymistä sekä tarkkaavuuden suuntaamista ja ylläpitämistä.

> ” Lukeminen vahvistaa keskittymistä sekä tarkkaavuuden suuntaamista ja ylläpitämistä. ”

Kirjanlukuhetki voi sisältää musiikkia tai draamaa. Tarinaa voidaan lukea ja tulkita myös kuvien avulla ja niistä voidaan keksiä oma tarina.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota kielitietoiseen oppimisympäristöön. Kirjat ovat monipuolisia ja niiden valinnassa huomioidaan myös monikielisyys. Kirjat ovat esillä ja lasten saatavilla. Lukemiseen on suunniteltu rauhallinen paikka, jossa saa keskittyä lukemisen äärelle.

Yhteistyö kirjaston kanssa

Oulun kaupunginkirjaston, neuvolapalvelujen ja varhaiskasvatuksen palvelumalli Lukumetka tukee lasten lukutaidon kehittymistä, lasten ja perheiden lukemaan innostamista ja lasten lukemista.

Esiopetuksessa vieraillaan kirjastossa tai kirjastoautossa, tutustutaan kirjaston käyttöön ja kirjastoon oppimisympäristönä. Kirjaston henkilökunnan kirjallisuuden tuntemus tukee esiopetuksen henkilöstön pedagogisen toiminnan toteuttamista: kirjasto kokoaa esiopetuksen lukuhetkiin lukuvinkkilistoja sekä kirja- ja aineistopaketteja esiopetuksessa käsiteltävän aiheen ja teeman mukaan.

Oulun kaupunginkirjaston ja varhaiskasvatuksen kehittämä Lukuhöperö-diplomi on kirjallisuuskasvatuksen toiminnallinen työkalu, jonka tavoitteena on alkavan lukutaidon tukeminen sekä erilaisten lukutaitojen kehittyminen samalla tutustuen lastenkirjallisuuden eri lajeihin. Lukuhöperö-diplomikirjojen aiheet tukevat tunne- ja sosiaalisia taitoja.

Esiopetusryhmät voivat osallistua kirjaston toteuttamille satuhetkille tai kuukausittaisille

etäsatuhetkille. Esiopetusikäisille on tarjolla oma mediasatuhetki tai mediatyöpaja, jossa opetetaan valmiuksia lähde- ja mediakriittisyyteen.

Kirjasto tarjoaa lukuhöperö-diplomin lisäksi esiopetuksen käyttöön muun muassa lukuhaasteita ja kampanjoita. Materiaalit löytyvät Oulun kaupunginkirjaston Kirjastoreitti-sivustolta.

Sanataidekasvatuksen Tarinoiden talo

Tarinoiden talo on esiopetusikäisille suunnattu sanataidekokonaisuus, jonka sisällöt noudattavat esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Tarinoiden talo tarjoaa yhdeksän kotimaisen lastenkirjan tarinoita, joihin liittyy sanataidetehtäviä. Nämä tehtävät tukevat kielen kehitystä sekä keksimisen, kertomisen ja kuuntelemisen taitoja. Tarinoiden taloa voi tutkia kokonaisuutena tai poimia siitä osia tarkempaan tarkasteluun ja käyttöön. Tarinoiden talo eskareille | Kirjastoreitti & Lukumetka | Oulun kaupunki

Kieli ja kulttuuritietoisuus

Esiopetuksessa tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja oppia kieliä monipuolisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisissa oppimisympäristöissä. Esiopetuksen aikana havainnoidaan ympärillä olevia kieliä ja herätetään lasten kiinnostusta eri kieliin esimerkiksi kielisuihkutuksen avulla. Eri kieliin ja kulttuureihin tutustutaan sekä toiminnallisesti leikkimällä, laulamalla, kuuntelemalla ja toistaen. Esiopetuksessa tutustutaan lapsiryhmässä oleviin kieliin tervehdysten ja laulujen kautta. Lapsia rohkaistaan myös käyttämään omaa kieltään eri tilanteissa. Lapsilta kysytään eri tilanteissa nimityksiä arjessa esimerkiksi vaatteille, ruokailuvälineille, ja lukumäärille.

Kielisuihkut tarjoavat valmiuksia A1-kielen valintaan ensimmäiselle luokalle, joka tehdään esiopetusvuoden aikana. Eskarin kielivuosi -oppaan avulla kieliin tutustumista voidaan suunnitella osaksi koko esiopetusta. Oulussa on koottu erilaista materiaalia kieli- ja kulttuurikasvatuksen tueksi kieli- ja kansainvälisyyskasvatuksen sivustolle.

> ” Esiopetuksen aikana havainnoidaan ympärillä olevia kieliä ja herätetään lasten kiinnostusta eri kieliin esimerkiksi kielisuihkutuksen avulla. Eri kieliin ja kulttuureihin tutustutaan sekä toiminnallisesti leikkimällä, laulamalla, kuuntelemalla ja toistaen. ”

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. **Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista.** Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttönä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Minä ja meidän yhteisömme Oulun esiopetuksessa

Työelämäkasvatus

Oulussa esiopetuksen työelämä- ja yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on lapsen ikäkaudelle ominaista uteliaisuutta hyödyntäen avata työelämä- ja yrittäjyystaitoja, ammatteja ja rahan käsitettä. Talouden ja rahan käsitteeseen, kestävään kuluttajuuteen, työelämän ilmiöihin, ammatteihin sekä tehtäviin tutustutaan toiminnallisesti sekä tekemällä oppien erilaisten leikkien, pelien sekä esimerkiksi teemapäivien ja tapahtumien avulla.

Esiopetuksessa luodaan yritteliästä kulttuuria, jossa kannustetaan kokeilemaan, uskalletaan erehtyä ja opitaan tekemällä. Luontevia yhtymäkohtia löytyy myös STEAM-pedagogiikan sekä kestävän tulevaisuuden parista.

Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatusstrategia on määrittänyt yrittäjyys- ja työelämäkasvatuksella osaamis- ja kehittämistavoitteet. Tavoitteet muodostuvat yleisistä tavoitteista ja Oulun kaupungin sivistysohjelman teemoista. Tavoitteita voi hyödyntää oman esiopetusyksikön arjessa sekä kehitystyössä. Opetuksen tukena voi käyttää myös muuta työelämäkasvatuksen oppimateriaalia sekä Työn Taitajien tapahtumia kuten Maailman suurinta virtuaalista yritysvierailua.

Eettisyys

Lapsille opetetaan eettisiä taitoja keskustelemalla heidän kanssaan erilaisista tilanteista, joissa eettiset kysymykset voivat tulla esiin. Lasten kanssa keskustellaan esimerkiksi ihmisten ja perheiden erilaisuudesta. Keskustelua käydään sekä yksittäisen lapsen että koko ryhmän kanssa turvallisessa ja hyväksyvässä ilmapiirissä.

Lapset harjoittelevat sosiaalisia taitojaan esiopetusvuoden aikana. He oppivat tunnistamaan ja nimeämään erilaisia tunteita sekä harjoittelevat tunteiden säätelyä yhdessä aikuisen kanssa. Heitä opetetaan toimimaan ystävällisesti ja ratkaisemaan erilaisia tilanteita rakentavasti. Leikki tukee sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja, ja leikkiä tuetaan esiopetuksessa suunnitelmallisesti. Henkilöstöllä on vastuu ja velvollisuus kunnioittaa jokaista lasta sekä antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet esiopetukseen. Henkilökunta tukee lapsen itsetuntoa ja identiteettiä. Vuorovaikutustilanteissa toimitaan lasta kunnioittaen ja kuunnellen.

Eskarilaisten ajatuksia ystävyydestä:

> Aina kun mä tuun aamulla ennen niitä ja kun, näen ne tulee, tuntuu hyvältä.

> Jos ne näkee, että joku on ilman leikkikaveria ne ottaa leikkiin mukaan.

> Ystäväni on reilu kaveri.

> Ystävät on kivoja, kun ne keksivät hyviä leikkejä.

> Ne kannustaa.

> Mun ystävät ei kiusaa.

> Ystäväni lohduttaa, jos on sattunut jotakin.

Katsomuskasvatus

Katsomuskasvatuksen tärkein lähtökohta on luottamuksellinen, avoin ja hyvä yhteistyö huoltajien kanssa. Yhteistyö perustuu kodin vakaumusten ja arvojen kunnioittamiseen.

Lapsen LEOPS- keskustelussa huoltajilla on mahdollisuus nostaa esille oman perheen toiveet, ajatukset, pelot, arvot ja mielipiteet. Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on avata esiopetuksen katsomuskasvatusta määrittävät linjaukset, sisällöt ja tavoitteet huoltajille. Huoltajien kanssa keskustellaan miten ja missä määrin perheen kulttuuri ja katsomus voidaan huomioida lapsiryhmän toiminnassa sekä millä tavoilla lapsiryhmässä edustettuina olevien tai sen ulkopuolella olevien uskontojen, katsomusten ja uskonnottomuuden perinteisiin, tapoihin ja rakennusarkkitehtuuriin voidaan tutustua yhdessä lapsiryhmän kanssa.

Esiopetusryhmissä tutustutaan esimerkiksi juhlien avulla monipuolisesti kulttuureihin, katsomuksiin ja perinteisiin. Erilaisia katsomuksia voidaan tarkastella kirjallisuuden, musiikin, taiteen tai leikkien avulla.

Uskonnolliset tilaisuudet, kuten joulukirkko tai pääsiäiskirkko ovat uskonnon harjoittamista. Ne eivät ole osa esiopetuksen katsomuskasvatusta. Jos uskonnollisia tilaisuuksia järjestetään, tulee niiden sisältö olla yhteisesti suunniteltu, jotta voidaan suunnitella pedagogisesti vaihtoehtoinen tunnustukseton tilaisuus. Tämän jälkeen tilaisuuksista tiedotetaan ajoissa koteihin, kertomalla tasavertaisesti molemmista tilaisuuksista ja niiden sisällöistä. Näin huoltajille jää aikaa ja mahdollisuus tutustua molempien tilaisuuksien sisältöihin, minkä jälkeen perheet voivat valita kumpaan tilaisuuteen lapsi osallistuu.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö – lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt – tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina.

Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päättelemällä.

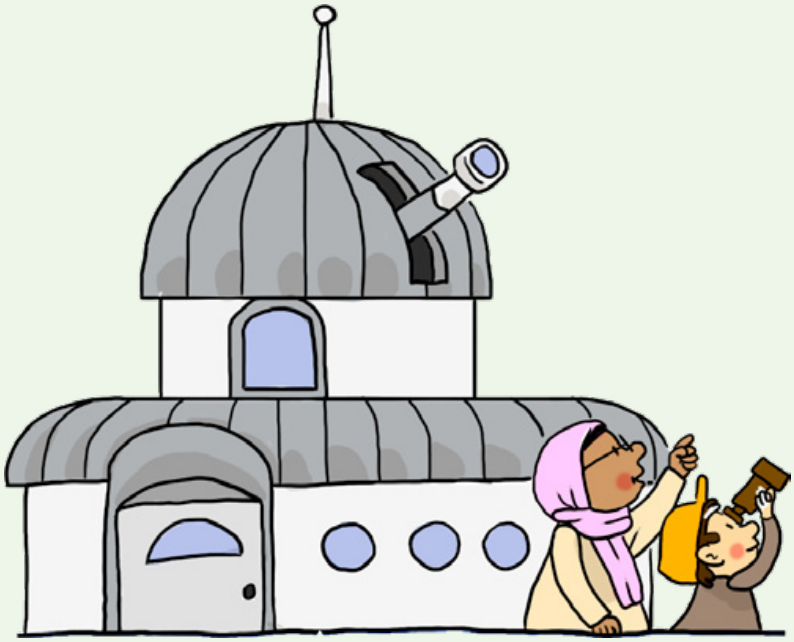

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestävälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Tutkin ja toimin ympäristössäni Oulun esiopetuksessa

Matemaattisten taitojen oppiminen

Oulussa matemaattisia taitoja harjoitellaan leikkien. Lapsia ohjataan matemaattiseen ajatteluun arkipäivän tilanteissa ja tuetaan jokaisen lapsen myönteistä suhtautumista ja kiinnostusta matematiikkaan. Henkilöstölle on laadittu tukimateriaali Tutkien ja tuumaillen, joka toimii matematiikan opetuksen vuosikellona ja tarjoaa toimintamalleja oppimisympäristöjen monipuoliselle käytölle. Materiaali sisältää leikkejä, pelejä ja harjoituksia, jotka edistävät matematiikan eri teemojen ja sisältöjen toteuttamista esiopetuksessa.

STEAM-pedagogiikka

STEAM-pedagogiikka vahvistaa lasten osallisuutta ja laaja-alaista osaamista esiopetuksessa. STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts & Mathematics) on toimintaa, joka yhdistää tiede- ja teknologiakasvatusta, insinööritaitoja, matematiikkaa ja taidetta. Se on lapsilähtöistä, tutkivaa ja luovaa yhteisöllistä oppimista, jossa lapset oppivat itse tekemällä ja kokeilemalla.

STEAM-toiminnan lähtökohtana ovat lasten osallisuus, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet sekä opetukselle asetetut tavoitteet. Toiminta on vuorovaikutteista yhdessä oppimista, joka tukee myös lasten sosiaalisten taitojen vahvistumista. Digivälineitä voidaan käyttää oppimisen tukena.

Oulussa kehitetyn STEAM-opinpolun painotuksia ovat tutkiminen ja innovointi, kädentaidot ja rakentelu, taide ja kirjallisuus, koodaaminen ja ohjelmointi sekä digitaalinen suunnittelu ja valmistaminen. STEAM yhdistää opetukselle asetettuja tavoitteita projektityöskentelyllä. Toiminnassa on keskeistä yhdessä tekeminen, ideointi ja kokeileminen. Erilaisiin projekteihin sisältyy STEAM-suunnitteluprosessi, joka lähtee liikkeelle aiheesta, johon halutaan perehtyä tarkemmin. Lapset osallistuvat aktiivisesti prosessin jokaiseen vaiheeseen kaikkiin ideoinnista, toteuttamiseen, päättyen projektin esittelyyn ja yhdessä tehtävään arviointiin.

STEAM-OPINPOLKU

Oulussa on laadittu STEAM-toiminnan toteuttamiseen tueksi STEAM- käsikirja ja Varhaiskasvatuksen STEAM- opas.

Tekoja kestävän tulevaisuuden puolesta

Esiopetuksessa ilmasto-osaamisen tukeminen on monipuolista arkipäivän toimintaa ja osallistumista kestävän tulevaisuuden puolesta. Kestävää elämäntapaa opetellaan vähentämällä veden ja energian kulutusta, kierrättämällä ja lajittelemalla jätteitä sekä huolehtimalla välineistä ja ympäristöstä. Kiertotalouteen voidaan tutustua tavaroiden uudelleen käytön ja uusiopaperin tekemisen kautta. Kirjojen lainaaminen kirjastosta kuuluu jakamistalouteen. Käsitteiden sisältöjä voidaan käydä läpi vihreän draaman avulla. Lasten kanssa pohditaan omien tekojen merkitystä itselle, muille sekä omalle lähiympäristölle. Ympäristökasvatukseen kuuluvia ilmiöitä ja asioita on luontevaa tutkia eri teemojen, STEAMin osa-alueiden ja projektitöiden avulla.

Kestävän tulevaisuuden opinvirta ohjaa toimipaikkojen kestävän tulevaisuuden kasvatusta. Oulussa on laadittu YK:n Agenda 2030 ja Vasu kohtaavat -materiaali tukemaan kestävän tulevaisuuden kasvatusta.

Kasvan ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyy. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

” Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. ”

Kasvan ja kehityn Oulun esiopetuksessa

Liikuntakasvatus

Monipuolinen ja suunnitelmallinen liikuntakasvatus tukee lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Jokaisella lapsella on mahdollisuus monipuoliseen liikkumiseen ja liikunnan iloon päivittäin. Toimintaa suunnitellaan niin, että arkiliikkumisen lisäämiseen ja istumisen vähentämiseen kiinnitetään suunnitelmallisesti huomiota Oulun kaupungin terveysliikunnan vaikutusten arvioinnin suunnitelman mukaisesti. Liikkuminen yhdistetään pedagogisesti suunniteltuun ja tavoitteelliseen toimintaan eri oppimisen alueilla. Lapsia kannustetaan liikkumiseen ja heille annetaan myönteistä palautetta taitojen edistymisestä.

Esiopetuksen monipuolinen liikuntaympäristö, retkeily ja luonnossa toimiminen kehittää motorisia taitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineen käsittelytaitoja. Esiopetuksessa liikkuminen on monipuolista. Ohjattua toimintaa toteutetaan sisä- ja ulkotiloissa esimerkiksi erilaisilla liikunta- ja pihaleikeillä. Aikuiset kannustavat lapsia liikkumaan myös omalla esimerkillään. Liikuntavälineet ovat monipuolisia ja ne ovat lasten käytössä myös omaehtoisessa liikunnassa ja leikeissä.

Toiminnassa huomioidaan eri vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet liikkumiseen. Esiopetuksessa hiihdetään ja luistellaan. Oulussa esiopetukseen osallistuville lapsille järjestetään viikon mittainen vesileikkikoulu, jonka tavoitteena on, että lapsi oppii itsenäistä liikkumista vedessä, kastautuu, kastelee kasvonsa ja oppii puhaltamaan veteen.

Turvataito- ja kehotunnekasvatus

Turvataito- ja kehotunnekasvatuksella vahvistetaan lasten voimavaroja sekä selviytymiskeinoja ja taitoja toimia turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa. Tärkeän pohjan muiden taitojen oppimiselle muodostavat itsetuntemuksen ja -arvostuksen vahvistaminen sekä tunne- ja vuorovaikutustaidot. Taitoja edistetään ikä- ja kehitystaso huomioiden, lapsen turvallisuuden tunnetta ja oman toimijuuden kokemusta vahvistamalla, mutta samalla myös henkilöstön ja huoltajien "turvaverkkoa" ja yhteistyötä tiivistämällä. Vaikka lapset oppivat taitoja itsestä huolehtimiseen ja muiden hyvään kohteluun, säilyy vastuu lasten turvallisuudesta aikuisilla.

Turvataito- ja kehotunnekasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasta suojaavia tekijöitä ja ehkäistä kaikkea lapsiin kohdistuvaa kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa sekä lasten keskinäisissä että aikuisten ja lasten välisissä suhteissa. Tärkeä tavoite on, että jokainen lapsi kokee olevansa arvokas ja hyvän kohtelun arvoinen. Myönteisen minäkuvan ja vahvan itsetunnon kehittyminen vaatii arvostuksen, pätevyyden tunteen ja onnistumisen kokemuksia sekä lapsen vahvuuksien tunnistamista ja sanoittamista.

Turvataito- ja kehotunnekasvatusta toteutetaan esiopetuksessa päivittäisessä arjen toiminnassa havainnoiden, ohjaten ja opettaen. Lasten taitoja vahvistetaan, keskusteluiden, kuvallisen materiaalin, satujen, draaman ja leikin avulla. Kasvatustyön tueksi on laadittu esiopetuksen turvataito- ja kehotunnekasvatuksen opetusmateriaali sekä muuta materiaalia kasvatusalan ammattilaisille ja huoltajille. Materiaalit löytyvät Oulun kaupungin tunne- ja turvataitokasvatuksen verkkosivuilta.

Esiopetuksen laadukas pedagogiikka ja yhteistyö huoltajien kanssa ovat tärkeä osa turvataito- ja kehotunnekasvatusta sekä kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaamista. Lasten huoltajilla on mahdollisuus saada tietoa ja osallistua turvataito- ja kehotunnekasvatukseen esimerkiksi erilaisten tehtävien ja päivittäisten kohtaamisten kautta. Huoltajien kanssa keskustellaan turvataito- ja kehotunnekasvatuksen teemoista ja turvallisuuden kokemuksesta.

Turvataidot ovat muun muassa taitoa tunnistaa turvallisuutta uhkaavia tilanteita sekä hyvä ja huono kosketus. Turvataitoihin kuuluu omien ja toisten rajojen kunnioittaminen. Turvataitokasvatuksen avulla vahvistetaan lasten valmiuksia puolustaa itseään ja omia rajojaan erilaisissa kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan tilanteissa. Lapsille opetetaan turvaohjeet uhkaaviin tilanteisiin: sano EI, poistu tilanteesta ja kerro asiasta turvalliselle aikuiselle. Lapset oppivat, että heillä on oikeus kasvaa ja elää turvassa sekä kasvokkaisissa tilanteissa, että digitaalisissa ympäristöissä.

Vastuu lasten turvallisuudesta on aina aikuisilla, ja sen vuoksi turvataitokasvatuksessa lapsia ohjataan ja rohkaistaan kertomaan huolistaan turvalliselle aikuiselle. Lasten aito ja arvostava kohtaaminen ja kuunteleminen, hyvän yhteishengen luominen, luottamuksen synnyttäminen sekä keskinäinen tuki muodostavat kasvatusilmapiiristä sellaisen, että niin kiusaamisesta, häirinnästä ja väkivallasta kuin muistakin huolista uskalletaan puhua ja niihin voidaan puuttua. Turvallisen ja hyväksyvän ilmapiirin luominen on esiopetuksen henkilökunnan ensisijainen tehtävä.

Digitaalista turvallisuutta ja hyvinvointia edistetään harjoittelemalla digitaalisten laitteiden ja sisältöjen turvallista, vastuullista ja hyvinvointia tukevaa käyttöä. Median herättämistä tunteista ja kokemuksista keskustellaan säännöllisesti. Lapsille opetetaan turvaohje netin uhkaaviin tilanteisiin: sulje laite tai sovellus ja kerro turvalliselle aikuiselle. Turvaohjetta opetetaan noudattamaan tilanteissa, joissa lapsi kohtaa mediassa pelottavia ja ahdistavia sisältöjä, tai muut mediankäyttäjät toimivat lasta hämmentävällä tai loukkaavalla tavalla. Lapselle on opetettava, että kaikki ihmiset eivät aina tarkoita hyvää ja voivat huijata tai esittää verkossa olevansa jotain muuta kuin he todellisuudessa ovat. Jos lapsi ei pysty noudattamaan turvaohjeita uhkaavassa tilanteessa, lasta ei pidä koskaan syyllistää tai moittia. Lapsi ei ole syyllinen siihen, jos hän on joutunut kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan uhriksi.

Esiopetusikäisille lapsille suositellaan ruutuaikaa korkeintaan tunti päivässä ja sisällön tulee olla lapsen ikätasolle sopivaa. Ikärajoja on tärkeä noudattaa ja niistä keskustellaan myös lasten kanssa. Lapsen arjessa tulee painottua kasvokkainen

vuorovaikutus, leikki ja liikkuminen. On tärkeä tukea lapsen itsesäätelytaitojen kehittymistä. Tämä vahvistaa lapsen hyvinvointia ja tukee myös digitaalisessa maailmassa tarvittavia itsesäätelytaitoja. Lasta ohjataan lisäämään ymmärrystä omista mediankäyttötavoistaan.

Vanhempia tuetaan lapsen turvallisuutta ja hyvinvointia tukevien mediankäytön rutiinien muodostamisessa esimerkiksi vanhempainilloissa ja keskusteluissa. Lapsen kiukkua tulee rauhoittaa muilla keinoilla kuin älylaitteilla. Jos herää huoli lapsen digilaitteiden käytöstä, otetaan asia puheeksi huoltajien kanssa. Oulussa on laadittu perheiden tueksi Digiarjen suositukset perheille, joiden avulla perheen digiarjesta voi rakentaa turvallista ja tasapainoista.

Turvaa tenaville

Oulussa on vuodesta 2005 lähtien järjestetty esiopetusikäisille lapsille Turvaa tenaville –tapahtuma yhteistyössä Liikenneturvan ja muiden turvallisuustoimijoiden kanssa. Turvaa tenaville on turvallisuusaiheinen tapahtuma, jossa lapset oppivat arjen turvataitoja ja pääsevät tutustumaan muun muassa poliisin ja pelastuslaitoksen, hätäkeskuksen, liikenneturvan ja rajavartiolaitoksen tehtäviin ja kalustoon. Liikenneturvallisuuden toteuttamisen tueksi toimipaikoille on myös laadittu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimenpidekortit.

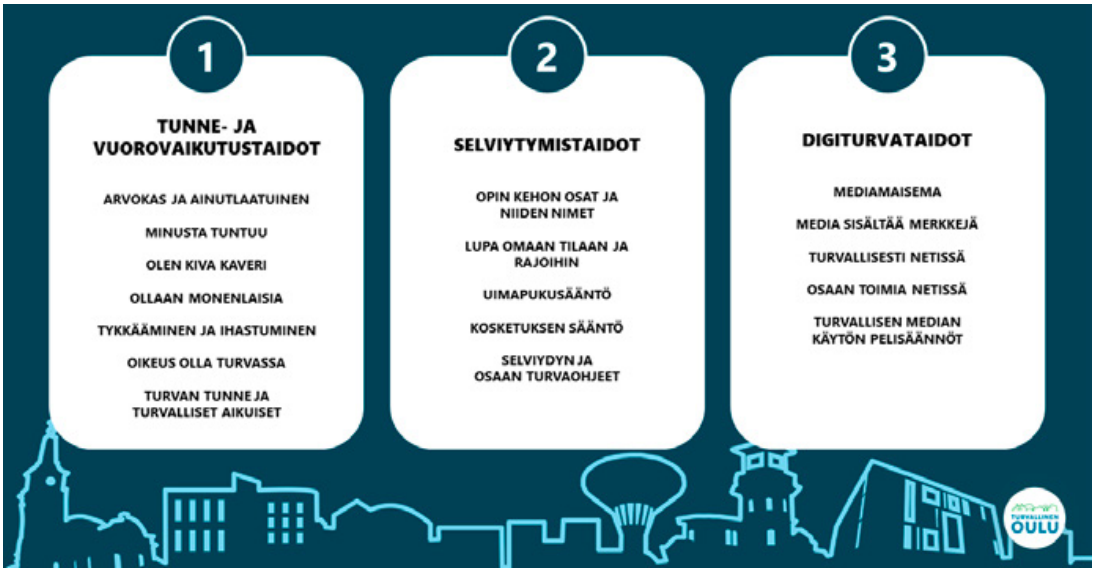

Turvataitokasvatuksen osa-alueet

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä[69]. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisena ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa[70] opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

69 Perusopetuslaki 10 §
70 Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 §

Saamelaislasten esiopetus Oulussa

Saamelainen kulttuuriperintö elää kaupunkisaamelaisten keskuudessa vahvana ja rikastuttaa Oulun kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Pohjoissaamenkielistä esiopetusta ja varhaiskasvatusta järjestetään Mäntylä-Snellman päiväkodissa äidinkielenään pohjoissaamea puhuville lapsille ja lapsille, joiden suvun kieli on tai on ollut pohjoissaame. Päiväkodissa toimii myös pohjoissaamenkielinen kielipesätoiminta. Kielipesätoiminnan tarve kartoitetaan erikseen yhdessä Saamelaiskäräjien kanssa. Lapsella on mahdollisuus jatkaa esiopetuksen jälkeen oman saamelaisen kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittämistä pohjoissaamen kielen ja saamelaisen kulttuurin opetussuunnitelman mukaisesti. Oulussa esiopetusikäiset voivat myös osallistua Inarin ja koltansaamen etäyhteyksin toteutettavaan opetukseen ja jatkaa kielten opintoja myös perusopetuksessa.

Romanilasten esiopetus Oulussa

Romanilasten esiopetukseen osallistumista tuetaan huoltajien kanssa yhteistyössä kunnioittaen heidän kieli- ja kulttuuri-identiteettiään. Huoltajien kanssa keskustellaan heidän kulttuuriinsa ja perheeseensä liittyvistä asioista ja kuinka he toivovat romanikulttuurin kielen, piirteiden, ja perinteiden huomioitavan lastensa kohdalla.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus Oulussa

Viittomakielisten lasten esiopetus järjestetään siten, että lasten on mahdollista olla vuorovaikutuksessa omilla kielillään. Henkilöstö huolehtii esiopetuksen toiminnassa siitä, että kaikkien lasten osallisuus toteutuu ja lapsella on mahdollisuuksia harjoitella kuulemista, puhumista ja viittomista kaikissa tilanteissa. Lasten esiopetus suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa lasten yksilölliset tarpeet huomioiden. Tulkkipalveluita käytetään tarpeen mukaan.

Vieraskielisten ja monikielisten lasten esiopetus Oulussa

Esiopetuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Suomi toisena kielenä- opetusta toteutetaan kaikille sitä tarvitseville 3–6-vuotiaille monikielisille lapsille. Opetuksen tavoitteet, sisällöt ja pedagogiset menetelmät kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Esiopetuksen toiminnassa hyödynnetään erilaisia kielitietoisia ja toiminnallisia menetelmiä kuten päiväjärjestys, kuvitetut laulut ja leikit. Kuvien, tekstien ja numeroiden käyttö oppimisympäristössä ja päivän eri tilanteissa auttaa lasta arjen sujumisessa sekä suomen kielen oppimisessa. Suomi toisena kielenä- opetus yhdistetään kaikkiin esiopetuksen sisältöihin sekä päivittäiseen ja lapsia kiinnostavaan toimintaan. Opetusta toteutetaan joustavasti erilaisissa ryhmissä ja tarvittaessa lapsikohtaisena.

Henkilöstö seuraa monikielisen lapsen suomen kielen taidon kehittymistä havainnoinnin ja KieliPeda-työvälineen avulla. Kielitietoisen pedagogiikan ja suomi toisena kielenä- opetuksen toteuttamisen tueksi on laadittu erilaista tukimateriaalia kuten suomi toisena kielenä -suunnitelma sekä kielellisen opetuksen vuosikello.

Päiväkodin johtaja vastaa toimintayksikkönsä kieli- ja kulttuuritietoisen esiopetuksen ja valmistavan opetuksen toteutuksesta. Esiopetusryhmän opettaja vastaa lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Ryhmän koko henkilöstö osallistuu s2-opetuksen toteuttamiseen. Ryhmän tavoitteet kieli- ja kulttuuritietoisen opetuksen toteuttamiseksi kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan. Henkilöstön tukena suomen ja oman äidinkielen opetuksen sekä valmistavan opetukseen toteuttamiseen liittyvissä asioissa toimii kieli- ja kulttuuriryhmien koordinaattori.

Esiopetuksen ja kodin välisessä yhteistyössä huomioidaan perheen kieli- ja kulttuuritausta. Perheen kielellisestä ympäristöstä ja lapsen oman äidinkielen/kielten sekä suomen kielen kehityksestä ja tukemisesta keskustellaan huoltajien kanssa. Yhteisissä keskusteluissa ja vanhempainilloissa käytetään tarvittaessa tulkkeja.

Oman äidinkielen opetus Oulussa

Oman äidinkielen opetusta järjestetään vuosittain suurimpien kieliryhmien lapsille. Opetuskielet voivat vaihtua toimintakausittain. Opetusta antavat oman äidinkielen opettajat. Jokaisella lapsella on yksilölliset lähtökohdat ja tavoitteet oman äidinkielen opetuksessa. Opetus tukee lapsen omaa äidinkieltä ja kulttuuri-identiteettiä sekä suomen oppimista toisena kielenä. Tämä luo pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle.

Valmistavassa opetuksessa lisäksi huomioitavaa

Kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavassa opetuksessa pääpaino on suomen kielen oppimisessa. Suomen kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla kunkin lapsen lähtökohdista ja kotoutumistilanteesta käsin.

Suomi toisena kielenä -opetus ja suomen kielen oppiminen sisältyy kaikkiin esiopetuksen oppimiskokonaisuuksiin. Valmistava opetus yhdistetään päivittäiseen ja lapsia kiinnostavaan toimintaan sekä esiopetuksen sisältöihin. Lapsen suomen kielen taitoa kehitetään kaikilla kielen eri osa-alueilla.

Henkilöstö seuraa monikielisen lapsen suomen kielen taidon kehittymistä KieliPeda-työvälineen avulla. Opetuksen suunnittelun tukena voidaan hyödyntää valmistavan opetuksen vuosikelloa. Valmistavan opetuksen tavoitteet, sisällöt ja pedagogiset menetelmät kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

> ” Esiopetuksen ja kodin välisessä yhteistyössä huomioidaan perheen kieli- ja kulttuuritausta. ”

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kieltenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

> ” Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa. ”

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua

sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

> ”Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun.”

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Kaksikielinen esiopetus Oulussa

Kaksikielistä esiopetusta järjestetään Oulussa muutamissa kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa saamen ja englannin kielillä. Ruotsinkielistä esiopetusta tarjotaan yksityisessä Svenska Privatskolan i Uleåborgissa. Tarkempaa tietoa kaksikielisen esiopetuksen järjestämisestä löytyy kaupungin verkkosivuilta. Toimipaikat kirjaavat kaksikielisen esiopetuksen toteuttamisen tavoitteet toimintasuunnitelmaan.

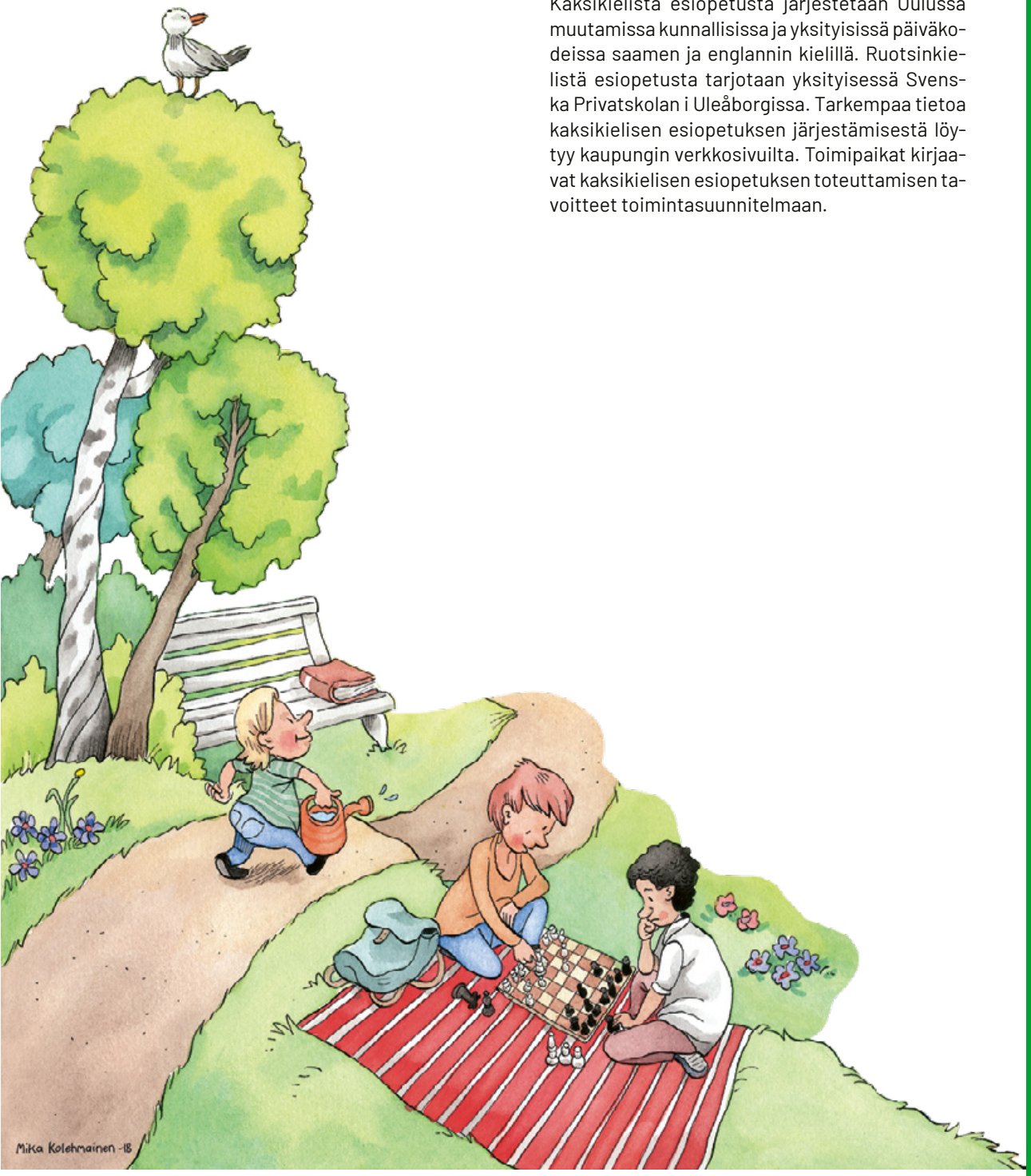

5 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

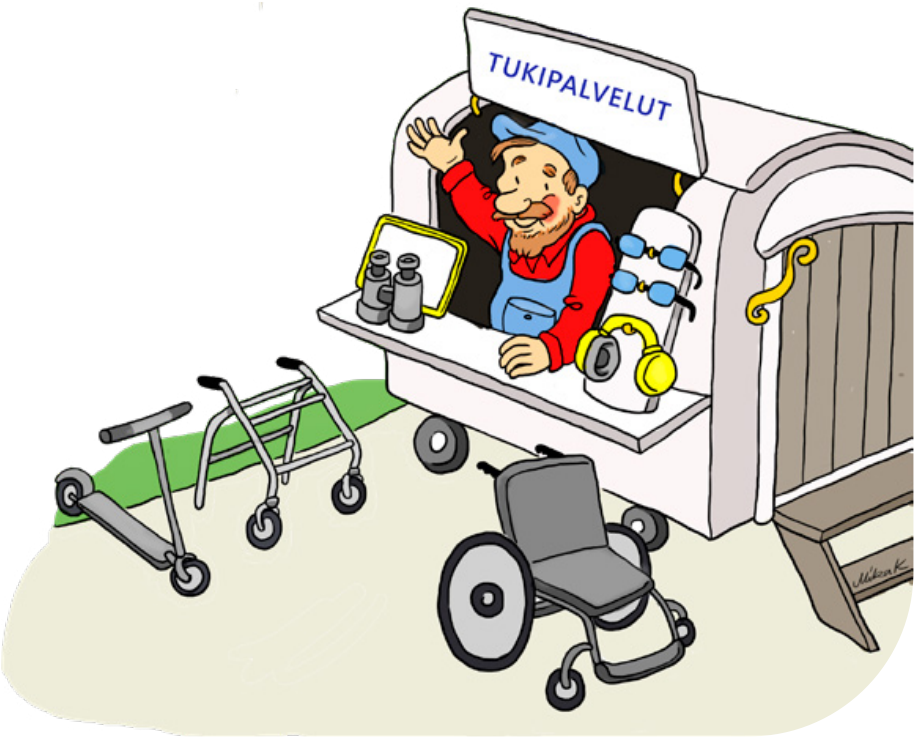

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt[71] osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais-yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain[72] mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1 Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi[73]. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

Tarkennuksia perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteista

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa huolehditaan kokonaisvaltaisesti oppilaan hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä seikoista, kuten kodin ja koulun yhteistyöstä, riittävästä opiskeluhuollollisesta tuesta sekä oppilaanohjauksesta. Näiden määrittelyssä voidaan soveltuvin osin hyödyntää perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Jos perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana selviää oppilaan tarve oppimisen ja koulunkäynnin tukeen, tuki annetaan oppilaalle parhaiten soveltuvalla tavalla.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen perusteet 2015)

71 Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)
72 Perusopetuslaki 4 a luku
73 Perusopetuslaki 20 a §

Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen Oulussa

Päiväkotien vuosittain laatimaan toimintasuunnitelmaan on kuvattu oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämiseen liittyvät toimipaikkakohtaiset toimenpiteet sekä järjestämisen vastuut ja yhteistyön toteutus. Päiväkodin johtaja vastaa toimintasuunnitelman laadinnasta. Tuen toteuttamisen osalta laadintaan osallistuvat esiopetuksen varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

5.1.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen[74] tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa[75]. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä[76] ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin[77], jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhuollon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhuollon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhuoltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhuoltona opiskeluhuoltopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa[78]. Opiskeluhuollosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

74 Perusopetuslaki 20 a §
75 HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78
76 Perusopetuslaki 20 b §
77 Perusopetuslaki 20 a §
78 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet Oulussa

Oulun kaupungin esiopetuksessa lapsen tarvitsema tuki järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti siten, että mahdollisimman monen lapsen esiopetus toteutuu lähiympäristön esiopetuksen toimipaikassa. Lapsen esiopetuspaikka osoitetaan kotiosoitteen mukaisesti.

Päiväkodin johtaja vastaa toimipaikkakohtaisen tuen toteutumisesta sekä henkilöstön ammatillisesta osaamisesta lapsen tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Alueellisen tuen palveluvastaava koordinoi ja suunnittelee tuen järjestämistä oman alueensa esiopetuspalveluissa. Varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö päättää yksityisen esiopetuksen järjestäjän osalta tuen järjestämiseen liittyvästä lisäresurssista. Alueellisen tuen palveluvastaava, päiväkodin johtaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaavat yhteistyössä tuen resurssien kohdentamisesta toimintapaikoissa.

Esiopetuksen henkilöstön tehtävänä on tukea jokaisen lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Lähtökohtana on henkilöstön sitoutuminen inkluusion arvoihin. Inklusiiviseen esiopetukseen kuuluu moninaisuuden arvostus ja kaikkien lasten osallisuus sekä oikeus oppia ja iloita oppimisestaan. Inklusiivisten periaatteiden mukaisesti jokainen lapsi on tasa-arvoinen ja yhdenvertainen ryhmän jäsen. Henkilöstö varmistaa, että kaikki lapset tuntevat kuuluvansa ryhmään ja syrjintää ei sallita. Aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus on sensitiivistä ja kannustavaa.

Lapsen tuki toteutetaan ryhmän toimintakulttuuria muokkaamalla. Henkilöstö muuttaa ja kehittää toimintaansa sekä oppimisympäristöjä lapsen tarpeita vastaavaksi. Inklusiivista toimintakulttuuria kehitetään vahvistamalla henkilöstön ammatillista erityispedagogista osaamista. Tuki toteutuu joustavissa ryhmissä lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Lapsen on mahdollista saada yhtä aikaa oppimiseen ja esiopetukseen osallistumisen tukea sekä perusopetukseen valmistavaa opetusta esiopetuksessa.

” Inklusiiviseen esiopetukseen kuuluu moninaisuuden arvostus ja kaikkien lasten osallisuus sekä oikeus oppia ja iloita oppimisestaan. Inklusiivisten periaatteiden mukaisesti jokainen lapsi on tasa-arvoinen ja yhdenvertainen ryhmän jäsen. ”

5.1.2 Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä[79]. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

79 Varhaiskasvatuslaki 41 § ja Perusopetuslaki 41 §

Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen Oulussa

Lapsen tuki toteutuu Oulun kaupungin Oppimisen, kasvun ja tuen strategian mukaisesti yhtenäisenä kasvun ja opin polkuna varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa sekä perusopetukseen siirryttäessä. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, tuen järjestämisen arvioinnissa ja suunnittelussa huomioidaan lapsen varhaiskasvatuksessa saama tuki. Lapsen tuki toteutetaan esiopetusryhmän kokonaisuus huomioiden. Lapselle aiemmin laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään esiopetuksessa mahdollista tukea koskevaa suunnitelmaa laadittaessa.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sovitetaan laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen yleiseen tai tehostettuun tukeen. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot kuuluvat kaikille lapsille ja laadukkaasti toteutettuna niiden avulla vastataan suurimpaan osaan tuen tarpeista. Toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa hyödynnetään pedagogiikan tsekkauslistaa. Tarvittaessa lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia. Nämä sovitetaan vahaiskasvatuksen tehostettuun tai erityiseen tukeen ja niitä suunnitellaan ja toteutetaan yksilöllisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen lisäksi.

Siirtymävaiheen yhteistyön käytännöt ja tiedonsiirto toteutetaan esiopetuksesta kouluun prosessin mukaisesti ja yhteistyötä tehdään lähikoulun erityisopettajan kanssa. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä. Esiopetuksen järjestäjän vastuulla on huolehtia opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömän tiedon siirtämisestä perusopetukseen.

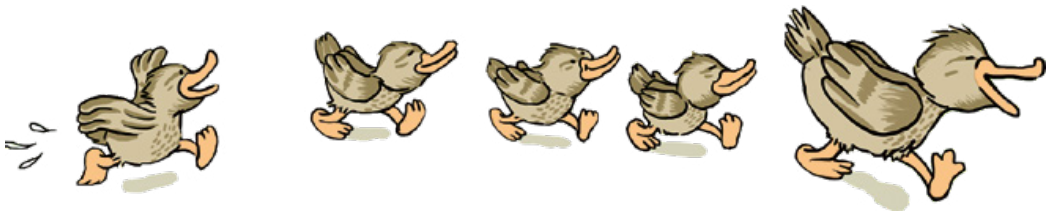

5.2 Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa[80]. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä[81]. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

80 Perusopetuslaki 20 b §
81 Perusopetuslaki 20 b §

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt Oulussa

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden suunnittelusta, toteutumisesta ja arvioinnista omassa esiopetusryhmässään. Vastuu oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteutuksesta on koko esiopetuksen henkilöstöllä tehtävänkuvien mukaisesti. Henkilöstön tehtävänä on tukea jokaisen lapsen vahvuuksia ja myönteisiä oppimiskokemuksia. Ryhmän henkilöstö arvioi ja kehittää säännöllisesti pedagogiikkaa, toimintamenetelmiä ja oppimisympäristöä.

Oppimisympäristöjen muokkaaminen eli aikaan, tilaan ja paikkaan sekä ryhmäkokoon liittyvä jäsentäminen tukee koko ryhmän oppimista ja hyvinvointia. Vuorovaikutuksessa korostuvat sensitiivisyys, kannustava ja positiivinen ilmapiiri sekä lasten keskinäisten sosiaalisten suhteiden tukeminen. Esiopetusryhmän tavoitteet ja menetelmät oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen toteuttamiseen sekä muutokset oppimisympäristössä kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Oulussa on käytössä pedagogiikan tsekkauslista ja tiimin pedagogiikan nelikenttä, joiden avulla esiopetusryhmän henkilöstö ja päiväkodin johtaja voivat arvioida oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteutumista. Henkilöstön tukena oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden suunnittelussa ja toteuttamisessa toimii varhaiskasvatuksen erityisopettajia ja varhaiskasvatuksen mentoreita. Henkilöstölle järjestetään tarpeen mukaan erilaista koulutusta oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden tueksi.

Päiväkodin johtajan vastuulla on, että työntekijät toteuttavat yhdessä sovittuja toimenpiteitä. Päiväkodin johtaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekevät yhteistyötä toimipaikan pedagogisen toimintakulttuurin kehittämisessä ja esiopetusryhmien muodostamisessa.

Henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut suunnitellaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan, päiväkodin johtajan ja alueellisen tuen palveluvastaavan kanssa.

> ” Vuorovaikutuksessa korostuvat sensitiivisyys, kannustava ja positiivinen ilmapiiri sekä lasten keskinäisten sosiaalisten suhteiden tukeminen. ”

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa[82]. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

> ” Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista. ”

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa[83]. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen[84] tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspoissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen[85] tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisen sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

82 Perusopetuslaki 20 b §
83 HE 114/2024 vp, s. 57–58
84 Perusopetuslaki 20 b §
85 Perusopetuslaki 20 b §

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalle henkilölle lapsia tai opetusta koskevissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot Oulussa

Kaikille varhaiskasvatuksen erityisopettajille on nimetty esiopetusryhmä, jossa he toteuttavat tarvittaessa erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä ja antavat konsultaatiotukea ryhmän henkilöstölle. Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja vastaa yleisestä tukiopetuksesta ja opetuskielen tukiopetuksesta. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja toteutetaan joustavasti pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä.

5.3 Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia[86] viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa[87]. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa[88].

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai - vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen[89] tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

86 Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)
87 Perusopetuslaki 20 c §
88 Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)
89 Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta (1015/1991)

> ” Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. ”

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä[90], ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveyspalveluja.

90 Perusopetuslaki 20 c §

Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen Oulussa

Lapsikohtainen tuki järjestetään pääsääntöisesti lapsen omassa esiopetusryhmässä. Esiopetusryhmää muodostettaessa kunnallisen päiväkodin esiopetusryhmästä voi muodostua alueellinen pienryhmä, jossa toteutetaan kokoaikaista erityisopetusta. Oulussa toimii yksi vaativan tuen ryhmä varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisille lapsille. Lapsikohtaisen avustajapalveluiden tarpeen arviointi tehdään erikseen laaditun ohjeistuksen mukaisesti.

5.3.1 Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä[91] ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle laillisselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua[92] lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa[93] on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja[94]. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat[95]. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain[96] mukaisten opiskeluhuoltopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveyspalveluista[97]. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja[98] tai tukipalveluita[99], näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkitsemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

91 Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)
92 Perusopetuslaki 20 d §
93 Perusopetuslaki 20 d §
94 Perusopetuslaki 20 d §
95 Perusopetuslaki 20 d §
96 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §
97 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki
98 Varhaiskasvatuslaki 15 b § (1183/2021)
99 Varhaiskasvatuslaki 15 c § (1183/2021)

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi Oulussa

Pedagogiikan tsekkauslistan pohjalta tehdään jatkuvaa oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen arviointia. Sen avulla arvioidaan ryhmäkohtaisen tuen riittävyyttä sekä lapsikohtaisen tuen tarvetta. Esiopetusryhmään nimetty varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tuen tarpeen arviointiin yhdessä ryhmän opettajan kanssa. Oulun kaupungissa lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi sisällytetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ja laaditaan eVakassa.

Huoltajan kanssa sovitusti tuen tarvetta voidaan arvioida myös yhdessä opiskeluhuoltopalvelujen kanssa. Tuen tarpeen arvioimiseksi yhteistyöhön voidaan pyytää mukaan myös muita hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita yhteisesti sovitun monialaisen verkostotyön toimintamallin mukaisesti.

5.3.2 Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma[100]. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja[101]. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa[102]. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan[103].

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava[104] tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaiseksi. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkitsemis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti[105].

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

100 Perusopetuslaki 20 e §
101 Perusopetuslaki 20 e §
102 Perusopetuslaki 20 e §
103 Perusopetuslaki 20 e §
104 Perusopetuslaki 20 e §
105 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma Oulussa

Esiopetuksen varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laadinnasta ja arvioinnista yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Koko esiopetusryhmän henkilöstö osallistuu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseen tehtävänkuviensa mukaisesti. Oulun kaupungissa lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma sisällytetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ja laaditaan sähköisesti eVakassa.

Huoltajan kanssa sovitusti lapsikohtaista tukea voidaan toteuttaa yhteistyössä opiskeluhuoltopalvelujen kanssa. Tarvittaessa tuen toteuttamiseen voidaan pyytää mukaan myös muita hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita yhteisesti sovitun verkostotyön toimintamallin mukaisesti.

” Oulun kaupungissa lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma sisällytetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ja laaditaan sähköisesti eVakassa. ”

5.3.3 Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös[106] lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia[107].

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti[108]. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti[109]. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella[110] tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua[111]. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana[112]. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti[113]. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain[114] mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta[115].

106 Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)
107 Hallintolaki
108 Hallintolaki 34 §
109 Hallintolaki 45 §
110 Perusopetuslaki 20 d §
111 Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)
112 Perusopetuslaki 20 f §
113 Perusopetuslaki 20 e §
114 Perusopetuslaki 20 c §
115 Perusopetuslaki 20 f §

Tukea koskeva päätös Oulussa

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin ja tuen toteuttamista koskevan suunnitelman pohjalta varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee esityksen tukea koskevasta päätöksestä. Huoltajia ja lasta kuullaan hallintolain mukaisesti. Päätös valmistellaan ja päätetään voimassa olevan delegointisäännöksen mukaisesti ja se toimitetaan oikaisuvaatimusohjeineen huoltajille sähköisesti.

5.4 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1 Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun[116]. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhuolto luku 6).

116 HE 114/2024 vp, s. 12

Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö Oulussa

Esiopetuksen tuen järjestämisestä ja vastuista tiedotetaan huoltajia ennen esiopetuksen aloitusta kaupunkikohtaisessa esiopetusinfossa. Huoltajien kanssa tehdään säännöllistä yhteistyötä lapsen tuen asioissa. Lapsen tukeen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyvistä havainnoista keskustellaan arjen kohtaamisissa sekä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä. Huoltajille järjestetään esiopetuksen aikana erilaisia toimipaikkakohtaisia tapaamisia, esimerkiksi vanhempainiltoja, joissa avataan esiopetuksen tavoitteita ja toimintaa myös tuen toteuttamisen näkökulmasta.

Varhaiskasvatuksen opettaja ottaa tarvittaessa huoltajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa puheeksi havainnot lapsen tuen tarpeesta sekä ryhmäkohtaisen tuen riittävyydestä. Varhaiskasvatuksen opettaja laatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin ja tuen toteuttamista koskeva suunnitelman yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja huoltajien kanssa. Lasta ja huoltajia kuullaan opetuksen järjestäjän erillisen ohjeistuksen mukaisesti. Lapsen kuuleminen toteutetaan hänelle luontaisessa ympäristössä kehitys ja lapsen edellytykset huomioiden. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja laatii mahdollisen esityksen tukea koskevasta päätöksestä. Lapsen yksilökohtaisen opiskeluhuollon tuen järjestäminen ja tukitoimia koskevat käytänteet kuvataan luvussa 6.

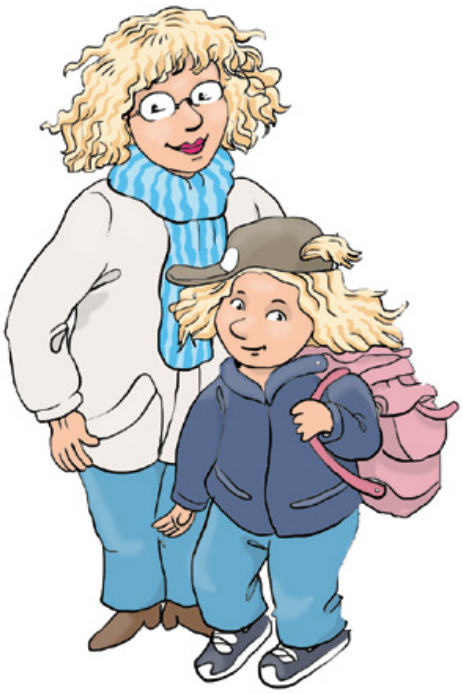

5.4.2 Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä[117].

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

117 Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö tuen aikana Oulussa

Monialainen yhteistyö esiopetuksen, opiskeluhuoltopalvelujen ja muun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä järjestötoimijoiden kesken tarkoittaa eri alojen ammattilaisten ja organisaatioiden yhteistyötä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmallinen ja sujuva yhteistyö on tärkeää, kun pyritään tarjoamaan kokonaisvaltaista tukea ja palveluita lapsille ja heidän perheilleen. Monialaisessa yhteistyössä tavoitteena on yhdistää eri alojen osaaminen ja resurssit, jotta voidaan tarjota tukea ja palveluita varhain ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Yhteistyö perustuu luottamukseen, avoimeen vuorovaikutukseen ja yhteisiin toiminnan tavoitteisiin. Monialaisessa yhteistyössä sovitaan selkeästi kunkin toimijan rooli, tehtävät ja vastuu osana lapsen ja perheen verkostotyötä. Monialaista yhteistyötä toteutetaan siten, että se näkyy konkreettisesti lapsen ja hänen perheensä elämässä.

Monialainen yhteistyö on laaja-alainen ja monimuotoinen prosessi, joka vaatii eri alojen ammattilaisten ja organisaatioiden tiivistä yhteistyötä yhteisiin tavoitteisiin pääsemiseksi. Opiskeluhuoltopalvelut ovat usein ensisijainen monialaisen yhteistyön perusta esiopetuksessa. Luontevimmin ja yleisimmin se on yhteistyötä huoltajien ja lapsen sekä neuvolan terveydenhoitajan ja esiopetushenkilöstön kesken. Mikäli monialainen yhteistyö huoltajien, esiopetushenkilöstön ja opiskeluhuoltopalveluiden toteuttamana koetaan riittämättömäksi, yhdessä huoltajien kanssa suunnitellusti ollaan yhteydessä yhteisövaikuttavuuteen perustuvien toimintaperiaatteiden mukaisesti hyvinvointialueen muihin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Olennaista yhteisövaikuttavuuteen perustuvassa monialaisessa verkostotyössä on se, ettei lasta ja perhettä lähetetä yksittäisiin palveluihin, vaan olemassa olevaan verkostoon pyydetään hyvinvointialueen palveluohjauksen kautta tarvittavia asiantuntijoita mukaan tai heitä konsultoidaan lapsen ja perheen tilanteen selvittämiseksi muutoin.

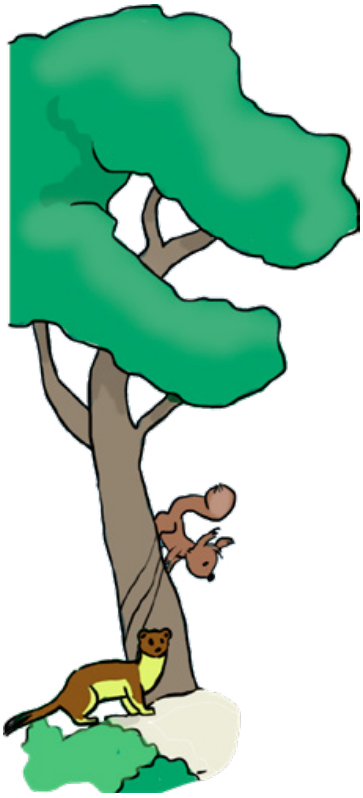

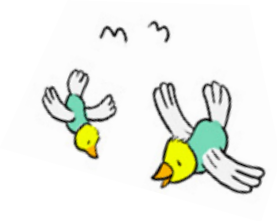

5.5 Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1 Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus

a) Pidennetty oppivelvollisuus (voimassa 31.7.2026 saakka)

Jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin[118]. Oppivelvollisuus päättyy[119], kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut toisen asteen tutkinnon.

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta[120]. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden[121] piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta[122] tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Päätös erityisestä tuesta ja erityisen tuen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) ovat voimassa siihen saakka, kunnes ne on tarkistettu perusopetuslain 4 a luvun mukaiseksi 31.8.2026 mennessä. 1.8.2025 alkaen lapsikohtaisia tukitoimia koskeva järjestäminen ja päätöksenteko tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin[123], lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman[124] ja tukea koskevan päätöksen[125] mukaisesti.

b) Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin[126], jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta[127].

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus

118 Oppivelvollisuuslaki 2 §
119 Oppivelvollisuuslaki 2 §
120 Perusopetuslaki 26 a §
121 Perusopetuslaki 9 §
122 Oppivelvollisuuslaki 2 §
123 Perusopetuslaki 20 d §
124 Perusopetuslaki 20 e §
125 Perusopetuslaki 20 f §
126 Oppivelvollisuuslaki 2 §
127 Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä

saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta[128]. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen[129].

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

> ” Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen. ”

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyö varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

> ” Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. ”

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä

128 Perusopetuslaki 26 a §
129 Oppivelvollisuuslaki 3 §

ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella[130]. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

130 Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024), voimaan 1.8.2026

Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus Oulussa

a) Pidennetty oppivelvollisuus (voimassa 31.7.2026 saakka)

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen opetus järjestetään esiopetuksen aikana esiopetusryhmässä. Opetus toteutetaan aina esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Oulun kaupungissa päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään kulloinkin voimassa olevan delegointisäännöksen mukaisesti. Kun lapsella on pidennetty oppivelvollisuus, hänet kirjataan oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen alkaessa (6-vuotiaana) kotiosoitteen mukaiseen lähikouluun tulevaksi oppilaaksi. Päiväkodista otetaan esiopetuksen aikana yhteyttä lapsen kotiosoitteen mukaisen lähikoulun erityisopettajaan ja sovitaan yhteistyön aloittamisesta, tuen toteuttamisen käytänteistä ja perusopetukseen siirtymisestä.

b) Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen opetus järjestetään esiopetuksen aikana esiopetusryhmässä. Opetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Oulun kaupungissa päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta tehdään kulloinkin voimassa olevan delegointisäännöksen mukaisesti. Kun lapselle on päätetty varhennettu oppivelvollisuus, hän aloittaa esiopetuksen 5-vuotiaana, oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen 6-vuotiaana ja siirtyy perusopetukseen 7-vuotiaana. Hänet kirjataan oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen alkaessa (6-vuotiaana) kotiosoitteen mukaiseen lähikouluun tulevaksi oppilaaksi. Päiväkodista otetaan esiopetuksen aikana yhteyttä lapsen kotiosoitteen mukaisen lähikoulun erityisopettajaan ja sovitaan yhteistyön aloittamisesta, tuen toteuttamisen käytänteistä ja perusopetukseen siirtymisestä.

Arvio varhennetun oppivelvollisuuden tarpeesta tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan, huoltajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Arvioinnissa hyödynnetään ensisijaisesti psykologista tai lääketieteellistä lausuntoa. Mikäli lausuntoa ei ole käytettävissä, voidaan hyödyntää terveydenhuollon toimijoiden kanssa moniammatillisesti muodostettua näkemystä varhennetun oppivelvollisuuden tarpeesta. Tarve perustuu arvioon siitä, että lapsi tulee tarvitsemaan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi.

5.5.2 Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa[131].

Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

> ”Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa.”

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä[132]. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava[133]. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta[134].

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa[135]. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen[136]. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua voidaan hyödyntää myös muiden kuin erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetukseen.

131 Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)
132 Perusopetuslaki 4 a §
133 Perusopetuslaki 4 a §
134 Perusopetuslaki 4 a §
135 Perusopetuslaki 4 a §
136 Perusopetuslaki 4 a §

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi[137]. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

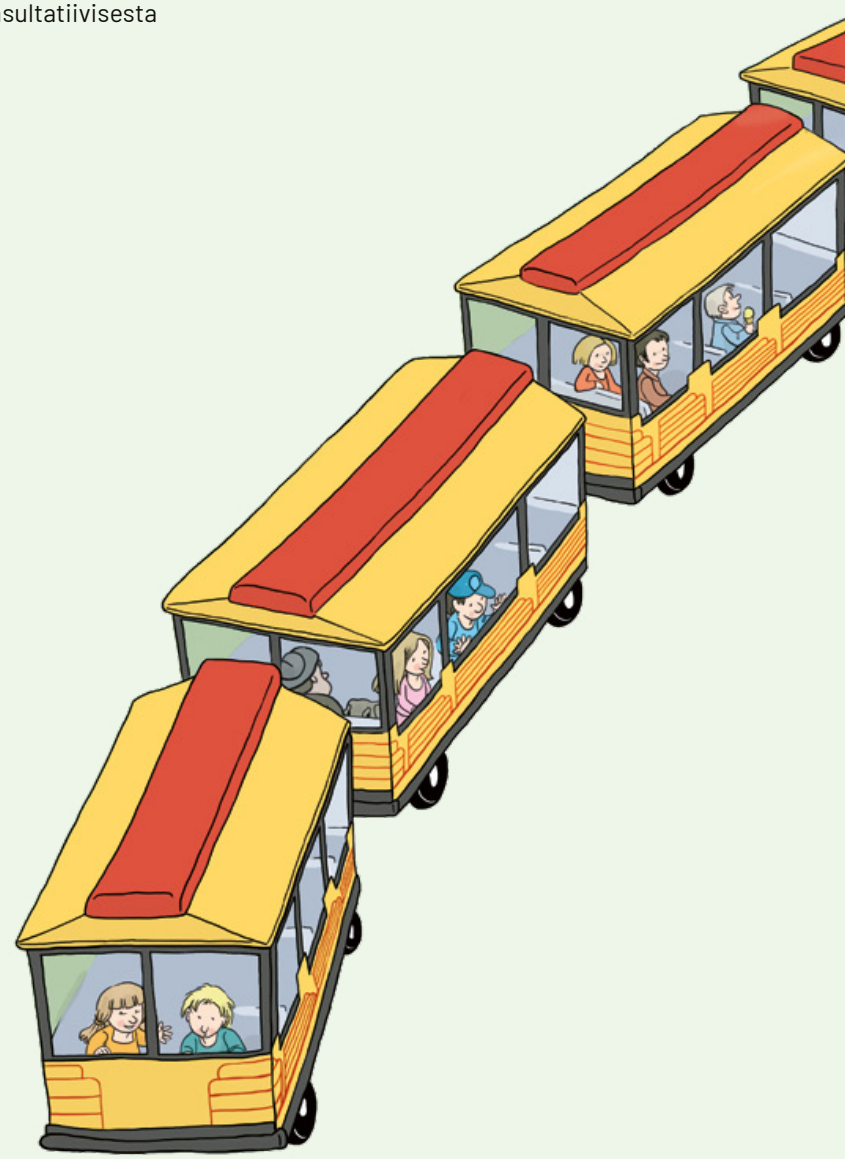

137 Perusopetuslaki 4 a §

Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu Oulussa

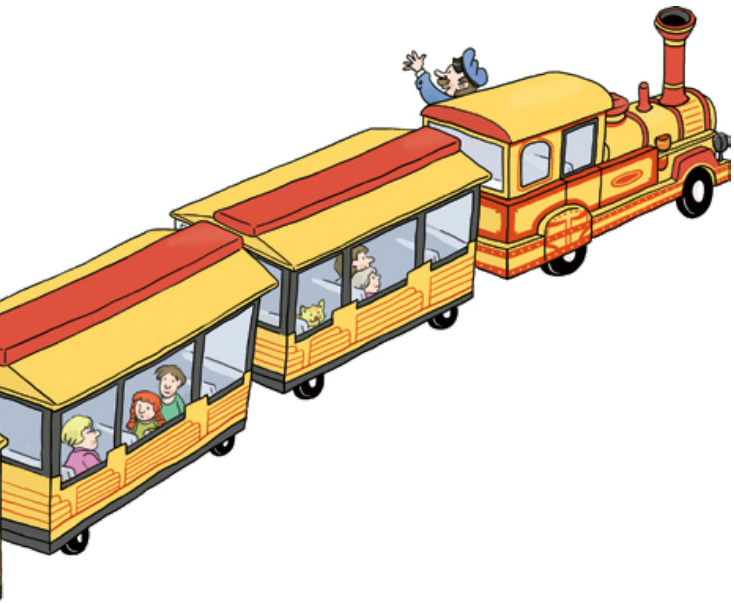

Oulun kaupunki järjestää sairaalaopetusta ja konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua Oulun yliopistollisen sairaalan erityisvastuualueella asuville esiopetusikäisille lapsille. Sairaalaopetukseen ja konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun piiriin ohjaudutaan erillisen ohjeen mukaisesti. Yhteistyötä tehdään huoltajien, lapsen oman esiopetuksen toimipaikan sekä kotikunnan ja opetuksen järjestäjien kesken. Päätös sairaalaopetuksesta tehdään Oulun kaupungin delegointisäännöksen mukaisesti.

> ”Yhteistyötä tehdään huoltajien, lapsen oman esiopetuksen toimipaikan sekä kotikunnan ja opetuksen järjestäjien kesken.”

5.5.3 Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja[138] vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

5.5.4 Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa[139] säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

> ” Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen. ”

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräajan, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

138 Perusopetuslaki 31 §
139 Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)

Esiopetuksen poikkeava järjestäminen Oulussa

Päätös lapsen esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään huoltajan hakemuksesta Oulun kaupungissa voimassa olevan delegointisäännöksen mukaisesti. Päätöksen pohjalla on terveydenhuollon arvio lapsen esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta terveydellisestä syystä.

5.5.5 Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella[140], jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

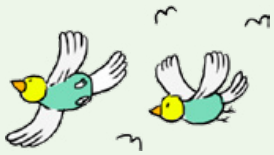

140 Perusopetuslaki 27 §

Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen Oulussa

Perusopetuksen aloituksen myöhentämistä arvioidaan yhdessä esiopetuksen henkilöstön, huoltajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja tarvittaessa lähikoulun erityisopettajan kanssa. Mikäli huoltaja päätyy hakemaan lapselleen perusopetuksen aloituksen myöhentämistä, tulee hakemuksen liitteenä olla psykologinen lausunto, josta käy ilmi perusopetuksen aloituksen myöhentämisen hyöty lapselle. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään Oulun kaupungin delegointisäännöksen mukaisesti.

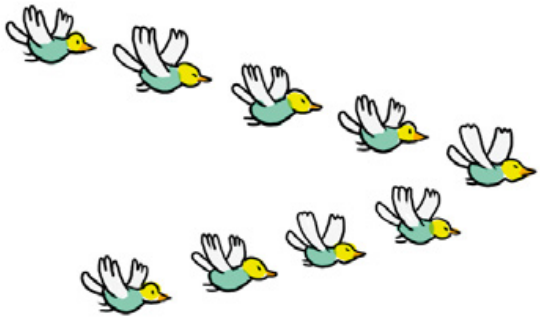

6 Opiskeluhuolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa[141] määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhuolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia[142].

Opiskeluhuollolla[143] tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhuolto[144], jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhuoltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus[145].

Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä[146] lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhuolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhuoltoa esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhuoltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut[147]. Opiskeluhuoltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat[148].

Tarkennuksia perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteista

Opiskeluhuolto on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää yhteisöllistä työtä. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi oppilailla on oikeus opiskeluhuoltopalveluihin, joita ovat kouluterveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §).

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2015.)

141 Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)
142 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)
143 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §
144 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)
145 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989
146 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §
147 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §
148 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

6.1 Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma[149]. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä[150]. Opiskeluhuoltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä[151] esiopetuksen ja opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite[152] opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma korvaa opiskeluhuollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää[153] opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhuoltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhuoltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan[154] tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhuoltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhuoltopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan[155].

Opetuksen järjestäjä vastaa[156] siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista

Arvioon opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhuoltopalvelujen riittävyys[157] huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhuoltotyössä sekä opiskeluhuollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotaustaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

149 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §
150 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §
151 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §
152 Terveydenhuoltolaki 15 a §
153 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §
154 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §
155 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §
156 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §
157 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveydenhuoltolaki 15 §

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n *(opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhuolto)* mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa[158], jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista[159].

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhuoltoryhmien[160] johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhuolto)

Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla[161] tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitetuttuja neuvolapalveluja, opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhuolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen[162]. Lapsen osallisuus ja toivomukset[163] otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä[164].

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhuoltopalveluihin[165] (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi[166] koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhuoltokertomusten[167] laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltorekisterille
- lapsen eritysruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhuolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä[168]. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhuollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhuollossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

158 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)
159 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §
160 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §
161 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §
162 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.
163 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §
164 EU:n tietosuoja-asetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)
165 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)
166 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §
167 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)
168 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan

a. lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhuoltopalvelujen osallisuus[169] opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamisessa
b. esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
c. opiskeluhuollon monialainen yhteistyö[170] oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
d. yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoito
e. yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen[171] lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön[172], johon kuuluu fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa[173] tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhuoltopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä[174] huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

169 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §
170 Perusopetuslaki 4 a luku
171 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §
172 Perusopetuslaki 29 §
173 Perusopetuslaki 29 §
174 Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

Opiskeluhuolto Oulun esiopetuksessa

Oulun kaupungin esiopetuksessa opiskeluhuollolla edistetään välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria ja varmistetaan kaikille tasavertainen kasvamisen ja oppimisen mahdollisuus, jota esiopetusyhteisön toimintatavat ja käytännöt tukevat.

Opiskeluhuoltoa ohjaavia periaatteita ovat:

- Opiskeluhuollon suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi yhteistyössä esiopetushenkilöstön, lasten ja huoltajien sekä opiskeluhuoltopalvelujen toimijoiden kanssa
- Opiskeluhuolto on jokaisen esiopetusyhteisössä työskentelevän tehtävä
- Opiskeluhuollon toteuttaminen ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä, koko yhteisön hyvinvointia tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona
- Huoltajien ja lasten osallisuuden vahvistaminen
- Turvallisen ja terveellisen kasvuympäristön sekä myönteisen vuorovaikutuksen ja avoimen ja kaikkia osapuolia kunnioittavan työskentelytavan edistäminen
- Varhaisen tuen tarpeen tunnistaminen, huolen puheeksi ottaminen ja tarkoituksenmukaisen tuen järjestäminen sovittujen toimintaperiaatteiden mukaisesti
- Lapsen monialainen tukeminen hänen kehitysympäristöissään opiskeluhuoltopalvelujen ja tarvittaessa muiden sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen suunnitelmallisena yhteistyönä

Opiskeluhuoltopalvelut tulee olla lähellä lapsia ja siten helposti ja nopeasti saavutettavissa. Jokaisen esiopetuksen toimipaikan velvollisuutena on huolehtia, että lapsilla ja huoltajilla on tieto käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista ja siitä, kuinka esiopetuksen opiskeluhuolto toimii.

> ”Opiskeluhuoltopalvelut tulee olla lähellä lapsia ja siten helposti ja nopeasti saavutettavissa.

Opiskeluhuoltoa ohjaavat asiakirjat

Opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden opiskeluhuollon ohjausryhmä, joka koordinoi myös opetuksen järjestäjän laatiman opiskeluhuoltosuunnitelman toteutumista. Opiskeluhuoltosuunnitelman päivityksestä vastaa Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden opetussuunnitelmatyötä koordinoiva taho.

Yksittäisen lapsen osalta opiskeluhuollon tuen toteuttamisen suunnitelma, toimintatapa, yhteistyö ja toteutumisen seuranta kirjataan opiskeluhuoltokertomukseen.

Taulukossa 1 on kuvattu opiskeluhuoltoa ohjaavat asiakirjat vastuutahoineen eri tasoilla. Asiakirjojen tavoitteena on osaltaan varmistaa konkreettisen opiskeluhuollon ja sen suunnitelmallisen kehittämisen ja arvioinnin edellytykset.

Toimi- tai vastuualue	Työryhmä	Asiakirja
Lapsi	Yksilökohtainen monialainen asiantuntijaryhmä	Opiskeluhuoltokertomus
Esiopetuksen toimipaikka	Yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä	Kokousmuistiosuositus, muu vuosi-/ työsuunnitelma
Esiopetuksen järjestäjä	Opiskeluhuollon ohjausryhmä	Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma

Taulukko 1. Oulun kaupungin esiopetuksen opiskeluhuoltoa ohjaavat asiakirjat, työryhmät ja vastuutahot

Opetussuunnitelman lisäksi Oulun kaupungin hyvinvoinnin edistämisen toimintaperiaatteita linjataan Oulun kaupungin hyvinvointisuunnitelmassa sekä sivistys- ja kulttuuripalveluiden varhaiskasvatuksen ja eri koulutusasteiden yhteisessä Oppimisen, kasvun ja kehityksen tuen strategia -asiakirjassa.

Oulun kaupungissa on kuvattu yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa seuraavat opiskeluhuollon ohjausta ja arviointia koskevat prosessikuvaukset:

- koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman laadinta
- opiskeluhuollon toteutumisen seuranta

Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista

Oulun kaupungin esiopetuksen järjestäjäkohtainen opiskeluhuollon kokonaistarve arvioidaan lapsilta ja huoltajilta kerätyn hyvinvointitiedon pohjalta yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Hyvinvointitietoon pohjautuvia seuranta- ja arviointilähteitä ovat muun muassa kokemuksellisen hyvinvointitiedon aineisto, suoraan lapsilta ja huoltajilta saatu palaute sekä palveluista saatavissa oleva käyttötieto, kuten lasten terveystarkastusten yhteenvedot sekä opiskeluhuoltopalveluiden saatavuuden määräaikatoteuma ja henkilöstömitoitus.

Hyvinvointitietoon pohjautuen esiopetuksen järjestäjä asettaa yhteisölliseen opiskeluhuoltoon lukuvuosittaiset tavoitteet, niitä vastaavat toimenpiteet ja toteutuksen seurannan menettelytavat, jotka kirjataan vuosittain toimipaikan toimintasuunnitelmaan.

Esiopetuksen toimipaikan toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi

Yhteisöllisen opiskeluhuollon edistäminen ja toteuttaminen kuuluu koko esiopetushenkilöstölle osana heidän päivittäistä toimintaansa. Tämä tarkoittaa terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien näkökohtien huomioon ottamista opetuksen sisällöissä, menetelmissä, järjestelyissä ja muussa toiminnassa. Monien oppimiskokonaisuuksien sisällöt tukevat lähtökohtaisesti yhteisöllisen opiskeluhuollon tavoitteita.

Yhteisöllinen opiskeluhuolto edellyttää tiivistä yhteistyötä esiopetuksen toimipaikan, kodin, opiskeluhuoltopalveluiden sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Ennaltaehkäisevää opiskeluhuoltoa voivat edistää muun muassa yhdessä laaditut ryhmän säännöt, vanhempaintoimikuntatyöskentely, vanhempainillat sekä erilaiset teemakohtaiset luento- ja keskustelutilaisuudet. Osallisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta tukevat ja ongelmia ehkäisevät keinot ovat ensisijaisia toimintatapoja ja -malleja yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseksi. Myös turvallisuuteen liittyvien riskien ennakointi ja toimintamallien suunnittelu ovat luonteeltaan yhteisöllistä toimintaa, jota tulisi kehittää yhdessä yhteisön jäsenten kanssa. Turvallisuuteen liittyviä toimintamalleja myös harjoitellaan yhdessä. Ennaltaehkäisevässä työssä voidaan hyödyntää Oulussa laadittuja esiopetuksen tunne- ja turvataitokasvatuksen opetusmateriaaleja.

Opiskeluhuoltoryhmän toiminta

Jokaisessa esiopetuksen toimipaikassa toimii monialainen opiskeluhuoltoryhmä, joka nimetään lukuvuodeksi kerrallaan. Ryhmän pääasiallisia jäseniä ovat ryhmän toiminnasta vastaavat päiväkodin johtaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä varhaiskasvatuksen opettaja, opiskeluhuoltopalveluiden nimeämät edustajat sekä lasten ja huoltajien edustus. Tarvittaessa ryhmän kokoonpanoon voi kuulua myös muita asiantuntijoita. Opiskeluhuoltoryhmän tulee olla itse aktiivinen kuulemaan esiopetuksen toimintaympäristön muita asiantuntijoita yhteisöllisen opiskeluhuollon kohdentamiseksi lasten hyvinvointia edistävällä tavalla.

Opiskeluhuoltoryhmän toiminta koostuu pääasiallisesti seuraavista tehtävistä:

- opiskeluhuollon järjestämiseen liittyvä työn- ja vastuunjako, aikataulutus, tiedottaminen ja toiminnan arviointi

- opiskeluhuoltoa koskevan terveyteen ja hyvinvointiin liittyvän tiedon kokoaminen eri lähteistä, tiedon analysointi ja tarvittavien toimien suunnittelu kootun tiedon pohjalta
- yhteisesti sovittujen toimintamallien johdonmukainen toteuttaminen ja toteuttamisen seuranta ja arviointi
- terveyteen, hyvinvointiin, viihtyvyyteen ja turvallisuuteen liittyvien tapahtumien ja toimenpiteiden suunnittelu, koordinointi ja toteutuksen arviointi
- lasten, huoltajien sekä opetus- ja opiskeluhuoltohenkilöstön osallisuudesta huolehtiminen
- esiopetuksen toimipaikan ulkopuolisten yhteistyötahojen huomioiminen yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamisessa
- esiopetusryhmää koskevan opiskeluhuollon konsultaation järjestäminen, kuten ilmapiiriin, kaverisuhteisiin, kiusaamiseen tai ryhmäyttämiseen liittyvät asiat
- henkilöstön perehdytyksen ja osaamisen koordinointi opiskeluhuollon kysymyksissä

Oulun kaupungissa on kuvattu yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa seuraava yhteisöllisen opiskeluhuollon prosessikuvaus:

- yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän toiminta

Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa

Yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa seurataan ja edistetään lapsen terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea. Yksilökohtaista opiskeluhuoltoa toteutetaan aina yhteistyössä huoltajien kanssa. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon tavoitteena on tukea lasta varhaisessa vaiheessa niin, että tuen järjestämistä suunnitellaan ja sen toteutumista seurataan johdonmukaisesti.

Esiopetuksen henkilöstö huomaa usein ensimmäisenä lapsen opiskeluhuollon tarpeen. Yksilökohtaista opiskeluhuoltoa toteutetaan opiskeluhuoltopalveluiden toimesta sekä monialaisessa lapsikohtaisessa asiantuntijaryhmässä kodin, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhuoltopalveluiden yhteistyönä. Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan huoltajan ja/tai lapsen kanssa yhdessä suunnitellen tapauskohtaisesti. Ryhmässä suunnitellaan yhdessä lapsen ja/tai huoltajan kanssa tarvittavat tukitoimet koko perheen elämäntilanne huomioiden ja sovitaan konkreettiset vastuut. Mikäli esiopetuksen opiskeluhuollossa toteutetut tukitoimet eivät ole riittäviä ja lapsella ja/tai hänen perheellään on laajempi tuen tarve, ollaan esiopetuksen toimipaikasta yhteistyössä huoltajan kanssa yhteydessä hyvinvointialueen muihin sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden yhteisövaikuttavuuteen perustuvan verkostotyön toimintaperiaatteiden mukaisesti.

Esiopetuksen henkilöstöön kuuluva voi olla yhdessä huoltajien kanssa yhteydessä opiskeluhuollon terveydenhoitajaan, psykologiin tai kuraattoriin. Huoltajat voivat olla myös suoraan yhteydessä opiskeluhuoltopalveluiden työntekijöihin ja asioida heidän kanssaan lapseensa liittyvissä opiskeluhuollon kysymyksissä.

Lapsen erityisruokavalio on aina ilmoitettava opetuksen järjestäjälle. Tarvittaessa lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma yhteistyössä lapsen, huoltajien, esiopetushenkilöstön ja tarvittaessa lasta hoitavan terveydenhuollon henkilökunnan kanssa. Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden lääkehoitosuunnitelmasta löytyy keskeinen tieto ja tällä hetkellä käytössä olevat lomakkeet. Samaa lääkehoitosuunnitelmalomaketta käytetään niin pitkäaikaisen lääkityksen kuin kuuriluontoisenkin lääkityksen suhteen.

Oulun kaupungissa on kuvattu yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa seuraavat yksilökohtaisen opiskeluhuollon prosessikuvaukset:

- opiskeluhuoltopalveluihin ohjautuminen huolen ilmetessä
- opiskeluhuollon monialaiseen asiantuntijaryhmään ohjautuminen

Monialaisen opiskeluhuollon suostumus ja salassapito

Opiskeluhuollossa käsitellään monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Lapsikohtainen opiskeluhuolto perustuu huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön ja suostumukseen. Asiantuntijaryhmän jäsen ei saa käyttää ryhmän jäsenenä saamiaan salassa pidettäviä tietoja muuhun kuin opiskeluhuoltoon liittyvään tehtävään. Vaikka käytännössä lapsikohtaista opiskeluhuoltoa tehdään aina yhdessä huoltajan kanssa, on muistettava, että lapsella on oikeus painavasta syystä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa osallistumasta itseään koskevan asian käsittelemiseen opiskeluhuollossa. Arvion lapsen edun toteutumisesta kyseisessä tilanteessa tekee opiskeluhuollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö, ei esiopetuksen henkilöstö.

Opiskeluhuoltokertomus

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan aina opiskeluhuoltokertomus. Opiskeluhuoltokertomukset koskevat monialaisen yksilökohtaisen asiantuntijaryhmän toiminnassa laadittuja kirjauksia. Kertomukseen kirjataan tiedot, jotka kuvaavat yksittäisen lapsen opiskeluhuollon tarvetta sekä suunniteltuja ja toteutettuja yksilöllisiä opiskeluhuollon tukitoimia ja niiden seurantaa. Kirjauksia laativat asiantuntijaryhmän vastuuhenkilö tai muu asiantuntijaryhmän jäsen. Opetuksen järjestäjä ylläpitää opiskeluhuoltokertomuksista syntyvää opiskeluhuoltorekisteriä ja osoittaa opiskeluhuoltokertomusten edellyttämän kirjaamisjärjestelmän.

Opiskeluhuoltopalveluiden kuraattorin, psykologin ja neuvolan asiakas- ja potilasrekisterit ovat hyvinvointialueen ylläpitämässä asiakas- ja potilastietojärjestelmässä ja erillään opetuksen järjestäjän yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän dokumentoinnista.

Yksilökohtaisten opiskeluhuolto-asioiden käsittely ja tiedonsiirto

Opiskeluhuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä. Yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon liittyvät tiedot siirtyvät vain, mikäli siihen on huoltajan kirjallinen, yksilöity suostumus tai tiedon luovuttaminen perustuu sitä koskevaan säännökseen. Hyvää käytäntöä on käydä huoltajan ja tarvittaessa lapsen kanssa läpi eri siirtovaiheissa se, mitkä tiedot siirtyvät, miksi ja missä muodossa. Asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön tehtävänä on huolehtia tiedon siirtymisestä asianmukaisesti.

Opiskeluhuoltolain mukaista salassa pidettävää tietoa voidaan luovuttaa ilman suostumusta vain, jos tiedon luovuttamiseen oikeuttava lain säännös on määritelty muussa laissa, kuten lastensuojelulaissa tai sosiaalihuollon asiakaslaissa.

Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Oulun kaupungin esiopetuksessa lapsen pärjäävyyttä vahvistetaan arjessa ja tukea sekä ohjausta annetaan tavoitteellisesti yhteisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen strategian mukaisesti kaikissa toimintapaikoissa riittävän varhaisessa vaiheessa monialaisena yhteistyönä. Yhteisen työn lähtökohtana pidetään lapsen ja koko perheen elämäntilannetta, jonka mahdolliseen muutokseen reagoidaan varhain. Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen vahvistaa omaa toimijuutta, edesauttaa hyvinvointia ja mahdollisten ongelmien varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä.

Oulun kaupungin esiopetuksessa opiskeluhuoltotyötä tehdään ensisijaisesti monialaisesti. Monialaisuus yhteisöllisessä ja yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa toteutuu silloin, kun esiopetushenkilöstön lisäksi työskentelyssä ovat mukana opiskeluhuoltopalveluiden sekä lasten ja huoltajien edustus. Opiskeluhuolto on esiopetusyksiköissä toteutettavaa lapsen esiopetukseen osallistumisen edellytysten tukemista

erona muihin lasten ja perheiden käyttämiin hyvinvointialueen tai yksityisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä opiskeluhuollossa. Konsultaatiolla lisätään ymmärrystä lasten tarpeista, laajennetaan omaa näkemystä tilanteista toisten toimijoiden asiantuntemuksen kautta, tuetaan työssä jaksamista sekä edistetään esiopetusyhteisön toimintaa. Asiantuntijat voivat hyödyntää toistensa osaamista lasten erilaisten tuen tarpeiden järjestämisessä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

a) Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Oulun kaupungissa on laadittu monialaisessa yhteistyössä kaikkien esiopetuksen toimipaikkojen toimintaa ohjaava yhteinen suunnitelma lasten suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Sen päivityksestä vastaa ja koordinoi sivistys- ja kulttuuripalveluiden turvallisuuden johtotiimi ja se laaditaan yhdessä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa. Esiopetuksen toimipaikat laativat kaupungin yhteiseen suunnitelmaan pohjautuvan toimipaikkakohtaisen toimintaohjeistuksen (toimenpiteet tiivistetysti, yhteyshenkilöt yhteystietoineen, tiedotus- ja päivitysvastuut), jonka ajantasaisuudesta vastaa esiopetuksen toimipaikan opiskeluhuoltoryhmä.

b) Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Oulun kaupungissa on laadittu monialaisessa yhteistyössä kaikkien esiopetuksen toimipaikkojen toimintaa ohjaava toimintamalli koskien äkillisiä kriisejä ja uhka- ja vaaratilanteita. Sen päivityksestä vastaa ja koordinoi sivistys- ja kulttuuripalveluiden turvallisuuden johtotiimi ja se laaditaan yhdessä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa. Kukin toimipaikka huolehtii kaupungin yhteiseen toimintamalliin pohjautuvan toimipaikkakohtaisen kriisityön toimintaohjeistuksen (toimenpiteet tiivistetysti, yhteyshenkilöt yhteystietoineen, tiedotus- ja päivitysvastuut), jonka ajantasaisuudesta vastaa esiopetuksen toimipaikan opiskeluhuoltoryhmä.

7 Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen[175]. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatusfilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa[176].

175 Perusopetuslaki 7 §
176 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus Oulussa

Oulun kaupungin kunnallisessa esiopetuksessa ei järjestetä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa esiopetusta. Oulussa Steiner-, Montessori- ja Reggio Emilia -pedagogiikkaan sekä kristilliseen katsomukseen perustuvaa esiopetusta järjestetään yksityisten palveluntuottajien toimesta. Yksityiset palveluntuottajat sitoutuvat toimimaan Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti. Yksityiset palveluntuottajat kuvaavat pedagogiikkaan liittyviä erityispiirteitä tarkemmin toimipaikkojen toimintasuunnitelmissa ja esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmissa.

” Oulussa Steiner-, Montessori, Reggio Emilia -pedagogiikkaan sekä kristilliseen katsomukseen perustuvaa esiopetusta järjestetään yksityisten palveluntuottajien toimesta. ”

LIITE 1. Kestävän tulevaisuuden opinvirta

Kestävän tulevaisuuden opinvirta, Oululaisten käsikirja

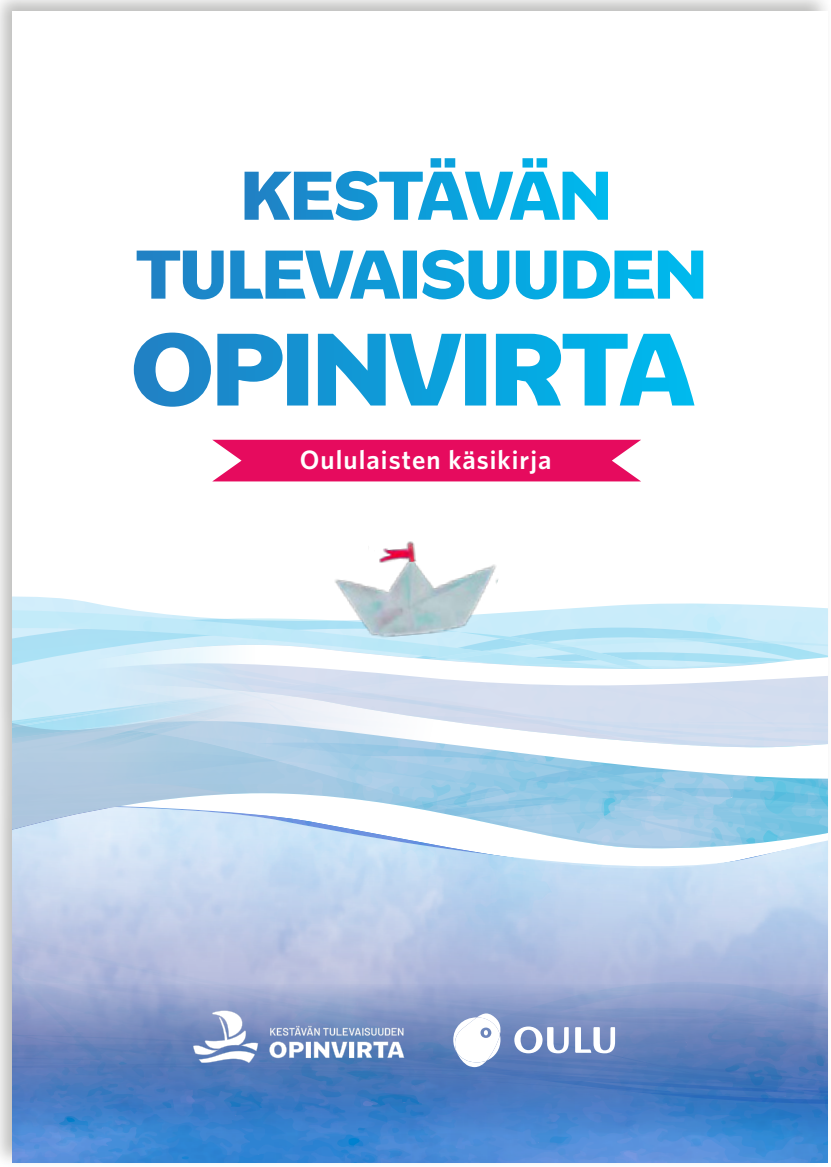

LIITE 2. Tiimin pedagogiikan nelikenttä

Tiimin pedagogiikan nelikenttä ryhmän varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin tueksi

MYÖNTEINEN VUOROVAIKUTUS

Missä olemme onnistuneet / mitä vielä kehitämme?

- Miten kohtaan lapsen, miten viestin myönteisyyttä ilmeillä, eleillä, äänensävyillä, kosketuksella ja puheella?
- Miten osoitan, että kuuntelen, pysähdyn vuorovaikutukseen ja vastaan lapsen aloitteisiin?
- Kuinka puhun lapselle, onko keskustelu vastavuoroista ja riittävän sensitiivistä?
- Miten kohtaan kasvattajana huoltajat myönteisesti?
- Miten kohtaan myönteisesti tiimin / työyhteisön jäsenet?

TOIMIVA KASVATTAJAYHTEISÖ

Mikä meillä toimii / missä voimme kehittyä?

- Miten yhteiset arvot ja eettiset ohjeet toteutuvat tiimissä?
- Millaisia vahvuuksia, voimavaroja ja pedagogista osaamista tiimimme jäsenillä on?
- Miten liitämme lasten vasut toiminnan suunnitteluun?
- Miten tiimissä sovitut yhteiset toimintatavat ja työnjako tukevat sekä lasten yksilöllisiä että lapsiryhmän tarpeita?
- Miten toteutamme pedagogista dokumentointia tiimissä?

TURVALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ

Mitä meillä on hyvää / mihin voimme panostaa?

- Miten suunnittelemme fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista oppimisympäristöä?
- Miten inklusiivisuus toteutuu oppimisympäristöissä?
- Mitkä seikat tekevät ympäristöistämme turvallisia ja myönteisiä?
- Kuinka huomioimme lapsen tarpeet, taidot ja mielenkiinnon kohteet?
- Miten tuemme ryhmäytymistä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta?
- Miten luomme ennakoitavuutta ja pysyvyyttä arkeen?
- Miten järjestämme työskentely- ja leikkipisteet rauhallisiin ja toiminnallisiin alueisiin ja teemme tilaa erilaisille leikeille?
- Miten harjoittelemme sosiaalisia- ja leikkitaitoja?
- Miten puutumme kiusaamiseen?

PEDAGOGISET JÄRJESTELYT

Miten meillä toimii kokopäiväpedagogiikka / mitä vielä kehitämme?

- Miten huomioimme lasten ikätason hoidon, kasvatuksen, opetuksen järjestelyissä?
- Miten teemme lapset tietoisiksi päivän kulusta ja siitä, mitä heiltä odotetaan?
- Ovatko oppimisen odotukset realistisia?
- Miten toteutamme pienryhmäpedagogiikkaa ja tuemme oppimista ja osallisuutta?
- Kuinka pedagogiset järjestelyt mukautuvat lasten yksilöllisiin tarpeisiin ja tavoitteisiin?
- Miten luomme arkeen rauhaa ja kiireettömyyttä sekä oppimisen iloa ja innostusta?

LIITE 3. Pedagogiikan tsekkauslista

Pedagogiikan tsekkauslista varhaiskasvatuksen suunnittelun ja arvioinnin tueksi

MYÖNTEINEN VUOROVAIKUTUS

- Myönteinen ilmapiiri ja henkilöstön läsnäolo lapsille
- Lapsen kohtaaminen, pysähtyminen ja lapsen kuunteleminen päivittäin
- Kontaktin luominen, ymmärtämisen vahvistaminen
- Lasten vuorovaikutusaloitteiden huomioiminen ja tukeminen.
- Vahvuuspedagogiikka
- Lasten osallisuuden toteutuminen ja mielenkiinnon kohteiden huomioiminen
- Henkilöstö vuorovaikutuksen mallina
- Tilanteeseen sopiva puhe
- Positiivinen, johdonmukainen ja välitön palaute
- Yhteistyö huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa

TURVALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ (fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen)

- Lapsilla omat merkityt paikat
- Oppimisympäristön selkeys, turhien tavaroiden karsinta
- Tavaroilla ja leluilla kuvitetut paikat, ympäristön selkeyttäminen
- Leikkipistesuunnittelu
- Turvallinen ja selkeä toiminta-alue
- Erillinen lasten tiedossa oleva rauhoittumistila/ turva-alue
- Aistiympäristön tasapainottaminen ja lähiympäristön hyödyntäminen jakotilana
- Kasvattajien äänenkäytön huomioiminen ja sen vaikutus ryhmän levollisuuteen
- Rauhallinen ja myönteinen ristiriitatilanteiden ohjaaminen
- Leikki- ja sosiaalisten taitojen harjoittelu aikuisen turvallisessa ohjauksessa
- Kiusaamisen ehkäisy ja välitön kiusaamiseen puuttuminen

TOIMIVA KASVATTAJAYHTEISÖ

- Henkilöstön työnjako, vastuut sekä vahvuudet
- Varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajan hyödyntäminen
- Henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo sekä sitoutuminen
- Yhdessä sovitut säännöt
- Hyvinvoiva tiimi

PEDAGOGISET JÄRJESTELYT

- Tilanteiden suunnitelmallinen ennakointi, selkeä ja ennakoitava päivärytmi
- Siirtymien suunnittelu ja porrastaminen
- Kuvien monipuolinen käyttö ja niiden mallintaminen
- Lapsen vireystilan ja kuormittuneisuuden huomiointi sekä erilaiset palautumisen tavat
- Pienryhmätoiminta ja joustavat ryhmittymät
- Eriyttäminen ja yksilölliset tavoitteet
- Ohjeiden pilkkominen monikanavaisesti, ohjeiden kertaaminen ja yksinkertaistaminen
- Työskentelyn aloituksen, etenemisen ja lopettamisen tukeminen
- Ajan näkyväksi tekeminen
- Apuvälineiden käyttäminen
- Palkitsemisjärjestelmät yksilö- ja ryhmätasolla
- Erilaisten oppimistapojen ja moniaistisuuden käyttö suunnitelmallisesti
- Tunne- ja sosiaalisten taitojen ohjaus ja tuki
- Leikkitaitojen ohjaus ja tuki. Tuettu leikki
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio ja mentorien hyödyntäminen

RYHMÄVASU

- Ryhmävasu laadittu
- Ryhmävasun sopimukset kaikkien tiimiläisten tiedossa/hallussa

Piirrokset @ Mika Kolehmainen ja Oulun sivistys- ja kulttuuripalvelut

Graafinen suunnittelu:
Sara Kurtti, Graafiset palvelut, Monetra Oulu Oy

OULU VARHAISKASVATUS